

IOANNIS AQUILE IVRECON

SVLTIVM DE POTESTATE ET VTI

litate Monctarū libellus perutilis Ad Ioannē

Stoflerinum facile omnium nostro ævo

principem mathematicorum Ioannes

Aquila utriusq; legis interpres.

Ametſi mathematici gē
tilicio uocabulo erant
dicti. Chaldei apud Assy
rios, apud Egyp̄tios, p̄phe

A
Mathema
ticorum uo
cabulo uo
caturia apud
diuersas
nationes
nomina.

te q̄s greci appellarūt philosophos
Indi gymnosophistas Latini ſepiē
tes Galli dryudas, Perſeꝝ omagos.
Hi em̄ oēs ſyderꝝ obſeruatis rōnibꝝ
bus p̄dicere ſuura ſolebāt. Sed ma
gi potiffimū apud Perſas deorꝝ cul
tū uocabāt, p̄ces illis atq; uota et ſa
crificia offerrebāt, de deorꝝ ſubſtan
tia & generatione diſſerebāt, ſigna
ſtatuaſq; rephēdebāt, improbābāt
illorꝝ errores q̄ diſcni i& deos ſe

B
Magorū
de rebus di
uinis opi
nio

2
 xu mares femina scq̄ int̄ eos esse as-
 firmabāt, dicebant rer̄ oīm totius
 que orbis imperiū penes deos esse,
 duo erāt apud eos principia Bonus
 demon & malus. Ille Iupiter quem
 horama s̄dē. Hic Pluto quē appella-
 bāt Arimaniū. Hī teste Eudoxo a-
 iebāt hoīes reuicturos. Aristotiles
 dixit eos fuisse antiquos egyptijs.
 Sed postea auctā esse magor̄ vani-
 tatē ait Laertius in Persidea Zoro-
 astrē vsq̄ ad Xerxis Persar̄ regis
 transitū p̄ sexcentos annos plāricq̄
 magi nō solū obseruatione syderiū
 futura p̄dicere, ver̄ artib⁹ q̄busdā
 & rer̄ & v̄borū maleficijs vt & sci-
 re se oīa & facere posse p̄fiterens
 ē. Plinius quoq̄ artē hanc magicā
 oīm artiū fraudulentissimā esse as-
 serit, miraturq̄ quomodo in toto
 terrarum orbe plurimis seculo va-
 lue

C
 Magor̄
 rum reli-
 gionem po-
 sterim ultis-
 simi
 bus miscue-
 runt.

luerit, idq; ob eam causam putat accidisse, q; sola artium tris alias impiofissias humanę mētiscōplexain se vnā redigit, Natā primo & medicina ne modubitauit, hac speciesalutari irrepsisse velut altiorē sanctiorēq; medicinā Ita blādissimis desideratissimisq; pmissis addidisse vires religiois, ad q̄ maxie alligat hūanū gen^o, atq; vthoc q; suggesterit miscuisse artes mathematicas nro nō auido futura de se sciēdi atq; ea æ celo verissime peti credenti. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigij adoleuerit ut hodie etiam in magna parte gentium preualuerit. Thessaliam vero huius veneficij infamen fuisse constat vt Mender prodidit durauitque ista venefica ars in italia per longa christianorum tēpora, ita ut tēporibus

D
Mago-
rum uanitas ex medicina ortum sumo
psit.

E
Ad futuro
rum prescientiam
mortalium animi naturaliter inclinati.

F Theodosij iunioris christianissimi
 pricipis dicat celeberrim' August.
 lib. xv. de ciui. dei. Cum essemus in
 italia audiui, quasdam mulieres im-
 butas his malis artib' dato casu osta-
 ti homines in iumenta conuertisse. q̄
 vt alia iumēta necessaria queq; por-
 tabant. & finita opa iterq; hoies abil-
 lis restitui. q̄bus (vt ait) mens semp
 hūana conseruata fuit. Quid plura
 Apuleius idem & Homerus, Vir-
 gilius, Lucanus, Tibullus, Ouidi-
 us, Plinius, Seneca atq; alij historice
 & poetice narrāt etiā mirabilio-
 ra de Circe & Medea atq; herbis ut
 ætiopis qua Amnes & stangalicca
 ri & tactu eius clausa aperiri atq;
 Achmenides q̄ cōiecta in aciem ho-
 stiū trepidare oīa ac terga vertere
 vanitas magorū gloriā. Latice da-
 ri solita a Persarū rege legatis ut q̄
 cunq;

Magia in
 primis in
 thessalia
 atq; ita-
 lia fuisse
 constat.

G
 Transfor-
 mationes ho-
 minum in
 brutorum
 species.

cūq; venissent rerū oīm copia abū-
 darent, Sane nō oīa que p̄ eā artē
 mōstrant̄ vera essenoscunt̄ sed mul-
 ta demonū illusionibus ostendun-
 tur q̄ veridice facta mīmesuerūt. ut ^H
 hominē conuerti in lupum. aut in ^{Demonum}
 iumentū. lunā trahi et similia que p̄ ^{prestigijs}
 humanorū sensuū alterationē. qui- ^{ocul. mor}
 bus illi plurimū presunt & non per ^{talium te-}
 verum inducunt̄ effectum. Nam so- ^{nebras at}
 lum ea vere exequi possunt q̄ natu- ^{q; phantas}
 rali virtute ducūt. sed omni rerum ^{mat. offen}
 cognitiōe ex ingenij acrimonia &
 lōga experientia ac agilitate nature
 alterabilia facile cōiungere ualeant
 ea nō nunq; inducunt que miracula
 homībus esse videntur & non sunt
 ideo Aristotiles veritatis indaga- ^I
 tor & ea tantū credens que vel com- ^{Aristoti-}
 prehēdi sensu vel p̄bari rōibus pos- ^{lesniatan}
 sint, hec oīa irridet falsaq; existi- ^{to philoso}
^{pho digna}
^{zoroastre}

Inuentor
 magie fal
 so creditur

mat & Zoroastrem quē huius ar
 tis inuētorē vulgus fuisse existimat
 ex interptatiōe ipsius nō inis ostro
 rū fuisse cultorē affirmat. Mirū cer
 te foret in tātā credulitatē ex tā salu
 bribus inicīs euecta hūana ingenia
 esse si in aliq̄ reseruare modū nouif
 sent. Sed hec est in omī re humani in
 genij conditio, vt a necessarijs orsa
 primū cūcta vēiāt ad nimīū. Nēpe
 Mathematici esse dicunt, pprie illi
 qui mathemata seu mathematicas
 pfitent̄ disciplinas, q̄ sunt Arithme
 tica, Geōetria Musica & Astrolo
 gia, hec em̄ pprie mathēata, i. disci
 plinae dicūtur qa certiores alijs sūt
 Sed quoniā quoq̄ in nimīā vanita
 tem profecti sunt predicendi futu
 tura siue etiam preterita incognita
 vt ex istis hisunt qui astro logi vo
 cantur non solum ex astrorum na
 turall

L
 Mathema
 tici descri
 ptio.

turali cursu futura predicentes sed ^L
 & minuta queq; ex astris se posse p̄ ^{Astrologorum uanitas.}
 dicere, p̄mittunt ut cōsilia ipsa hominibus
 arbitria & varias voluntates appetitionesq; et declinatiōes & fortuitos
 repētinosq; in leuissimis reb' aniorū
 impet' recessusq; moueri agitariq;
 de super e cælo credūt, ita ut ex necessaria
 quadā syderū errantiū reciprocatiōe eiusmodi talia contingere
 re p̄tinaci frōte asserant & hi ceteris vaticinātib' p̄stare videbātur ^{Vn}
 de illud mathematicorū nomē ^{Mathematicorum nomina legibus improbaturs}
 p̄losum est tanq̄ dānabile et p̄ ijs usurpatū (qui diuinationē p̄fitētur)
 Arioli, Auruspices, Augures, Pythonici, Prestigiatōes, Necromāntici
 Pyromāntici, Aeromāntici, Hydro mantici, Geomantici, Chyromantici,
 Geneatliaci atque Sortilegi. Hī omnes damnati & explosi sunt

M iij per

p. xij. tab. atq; sacras ieges & cano-
 nicas sanctiones C. de malefi. et ma-
 thema. p. to. c. Igitur. xxvi. q. iij. &
 c. nec mirz. xxvi. q. v. & c. i. ac p. to.
 de sortileg. cū concor. Attamē ma-
 thematici sunt dicti pprie ab his ar-
 tib; q̄s discere & exercere expedit
 publice. Quoniā. Geometriā, Mu-
 sicā ceterasq; disciplinas altiores ma-
 themata hoc est disciplinas veteres
 grēci appellabāt. I. artēgeometrie.
 C. de malefi. & mathe. Exinde autē
 his scientijs ornatī ad pdiscēda mū-
 di opa & principia nature pcedē-
 bant. at tūc deniq; noīabant Physi-
 ci hoc est naturales. Magia itaq; est
 dicta ars ipsa. Vnde & magicas ar-
 tes ac herbas. Inde est duplex ma-
 gia q̄r̄ altera dāmonum tota ope
 & auctoritate cōstat res mediusfidi-
 us execrāda & portētosa Altera ve-

*Mathema-
 tici unde
 sunt dicti.*

*N
 Mathema-
 .i. discipli-
 na
 Magia est
 disciplina.*

*O
 magie par-
 titi.*

ronihil aliud est. (quum bene exploratur) quæ naturalis philosophiæ absoluta cōsumatio. Vtriusq; quū meminerit græci. illam magie nullo modo nomine dignātes. Yo T. ianuncupāt. hāc ppria peculiariq; appellatione *μαγεία* quasi perfectam summāq; sapientiam vocant Mag^Pna autē inter has artes disparilitas *Magiatur* & dissimilitudo. Illā nō modo christiana religio sed omēs leges oīq; *pis ac ho-* bene instituta respublica dānat & *nesta q̄ in* execratur hāc omēs sapiētes. omēs *ter sciōgō* celestium & diuinarum rerum studiose nationes approbāt & amplectuntur. Illa artiū fraudulētissima *distent in-* hec altior sanctiorq; philosophia. *teruallo* Illa irrita & vana. hec firma fidelis & solida. Illam quisq; coluit semp̄ dissimulauit qd̄ in auctoris esset ignominiam & contumeliā. Ex hac

M v sum

Summa l̄rarum claritas gloriaq̄ a-
 ntiquitas & pene semper fuit petita
 Illius nemo vnq̄ studiosus fuit vir
 ph̄s & cupidus discendi bonas ar-
 tes. Ad hanc Pythagoras, Empedo-
 cles, Democritus, Plato discendam
 nauigauere h̄nc predicarunt reuer-
 si & in archanis precipuam habue-
 runt. Illa vt nullis ratiōibus ita nec
 certis probat̄ auctoribus. Hęc cla-
 rissimis quasi parētibus honestata
 duos precipue habet auctores Xa-
 mol sidē quē imitatus est Abbaris
 Hyperboreus & Zoroastrē illum
 Oromasi filiū, cuius magiā Plato i
 Altibi a de innuit esse diuinor̄ sciē-
 tiam qua filios Persarum reges eru-
 diebant vt ad exemplar mundane
 reipublice suam ipsam regere rem-
 pub. edocerentur Plato in carmi-
 de ait Xamol sidis magiā esse anī
 medi

Q
 Platōis de
 Zoroastre
 ac Xamol
 side testi-
 monium.

medicinā per quā scilicet animo tē-
 perantia. Vt per illam corpori sani-
 tas cōparatur horū uestigijs postea
 p̄stiterunt fere om̄es qui Pythago-
 rica Platonicaq; mysteria sunt per-
 scrutati. Ex iunioribus etiā qui eam
 magiā olfecerint tres reperiuntur
 Achindus Arabs, Rogerius Baco-
 neñ. & Guilielmus Parisiēsis. Hāc
 magiā p̄bat asseueratq; vir sapien-
 tissimus. Alterā ita abhorrens vt
 cum ad malorum demonū sacrauo
 caretur rectius dixerit ad se illos q̄
 se ad illos accedere. Ob hoc preci-
 pue q̄ illa hominē dei hostib; man-
 cipans auocat a deo. hāc in eā ope-
 rū dei admirationē excitat q̄ propē-
 sa charitas fides ac spes consequun-
 tur. Hęc de magia (ita inquit Picus)
 diximus quod scio esse plures qui sicut
 canes ignotos semp adlatrāt: ita
 &

Achindus
 Arabs.

Rogerius
 Baco.

Guilelmus
 Parisiēns.

R & ipsi sepe dānant oderuntq; quæ
Scoma nō intelligunt. Quorsū hęc Nēpe
haud q̄ q̄ vt om̄es mathematici quia pytha-
infestiuu gora in cohortē illam disciplinarū
aptissima recepti erant quicq; familiæ pecu-
cōparatio nięq; habebant in mediū dabant, et
 coibat̄ societas inseparabilis, tanq̄
 illud fuerit antiquū consortiū q̄ re
 & ȳbo romano Cenobium hoc est
 contubernium appellatur. Ita ex no-
S stro Larario tibi parēti meo in ma-
Opusculi thematicis atq; nūeris peritissimo.
dedicatio.
Titulus ex iam dudum coita amicitia dica-
libri. mus colle ctiōis nostrę opusculum
 de potestate & vtilitate nūmismat-
 tis. In quo Arithmetica exerceturp
 numeros philosophandi institutio
 antiqua. Illa quidē quæ & a priscis
T theologis a Pythagora p̄sertim ab
Vet eres Aglao pheno a Philo lao a Plato-
oia nume- ne & a priorib; obseruata. Scribit
ris cōstare em̄

em Plato in Epimenide inter omnes ^{putabant.}
 liberales artes & scientias cōtēplā-
 trices p̄cipuā maximeq; diuinā esse
 Arithmetiā (nō mercatoriam) sed
 illam diuinam numerandi artem.
 Querens item cur homo sapiētissi-
 mum est animal. Respondet quia
 numerare nouit. Cuius sententie
 Aristotiles meminit in p̄plemat.
 Scribit Albumasar verbum fuisse
 Auenzoar Babiloni, eum omnia
 nosse qui nouerat numerare. Opus-
 culum predictum sit qualecunq; ti-
 bi In primis illud facimus commu-
 ne. Vt sit nostre uicissitudinis mu-
 tue euidēs inditiū & pignus quod
 si a te approbabitur forte aliquan-
 do in lucem prodibit: & bonis au-
 ctoribus (nō lacteronibus) occasio
 ad maiora atq; meliora erit. Valeet
 tuo Ioāni Aquile (vt facis) sēp faue.

V
 Chr hō sa-
 pientissi-
 mum est
 animal:

EPIPHONE MA PROHE MIALIS

Incipit feliciter
Ioannis Aquilæ
artium atq̃ iuriũ
doctoris opuscu
lum de potesta
te & vtilitate nũ
mismatum. Pri
ma diuisione in duo capita biparti
tum. Quorum primum tres sup
positas bases & decem continet pæ
riphrases hypothecales adamussi
erarij atque cudendarum moneta
rum potestatem breuiuscule eluci
dantes ac succinctus circumlocutio
nibus describentes. Nam basis pri
ma aperit Quid & quottuplex fue
rit Talentum, Siliqua, Obulus seu
Scrya

Scrypulus, Dragma, Nūmus Vn-
 cia. As, libra, Mna, Denarius, Qui-
 narius, Sestertium, Dipondium,
 Assipondium, que omnia sunt no-
 mina vetera ponderum Secunda
 basis discutit. Quando & a quo ar-
 gētum primo sit signatum. Libræ
 æris pondus eminentum. Que æ-
 ris nota erat. & que fuerit nota ar-
 genti primo excussi & imminuti.
 Basis tertia edocet quando aureus
 nummus primo fuerit percussus &
 quorum characteribus. Quidas,
 Vncia, Sextans, Quadrans Tri-
 ens. Quincuns, Semis, Septuns,
 Bes olim des, Dodrans, Dextans,
 Deuns, As, Semiuncia. Sestuncia,
 Selibra, Silicus, Sextula, Siliqua,
 Scrypulus, & id genus. Solidus
 idem quod aureus nummus & sep-
 tuaginta duo aurei id est. soli-
 di

di constituunt librā auri. Corollariū
 primū vbi cūq; in iure cōi fit men
 tio de solidis seu aureis nummis ac
 cipitur de illis iam dictis. Corolla
 riū scđm. Vbi in iure cōi fit sermo
 de solidis accipitur de illis supradi
 ctis magnis. Corollariū tertiu. Vbi
 in statuto vel ab hoīe habetur men
 tio de solido acceptandū est de pu
 vtpote currētis monetę minutę vt
 i patet clare Quis erarij & monetā
 di ius habeat. Nullus priuatus. Ali
 as cudens punitur ut falsarius. Infe
 rior a princioē imperiū uel iurisdic
 tionē habens ex principis concel
 sione vel centenaria prescriptione
 potest monetare. Nūmisma, aureus
 & solidus, ut nūmus denarius et
 pecunia vocabula sunt synomina.
 Quid libra auri, argenti atq; aris
 fit. Quod solidi existant libra auri
 argenti

argenti vel gris. Vbi aurei floreni
 vel solidi a lege exprimuntur ut q̄
 donatio supra quingentos solidos
 facta sit insinuanda, uel q̄ defensor
 ciuitatis non habeat iudicare ultra
 trecentos aureos qui intelligant̄ au
 rei, & qui accipiant̄ a iudice seu ab
 hoīe, plati. Quid et q̄tuplex sit pecu
 nia atq̄ mōeta uidelicet, Falsa Adul
 teria, Rasa, Tincta ac tōsa. Vñ mo
 neta nūmisma nūmus & denarius
 ac pecunia. Vnde et monetarius nū
 mularius & quare sic dicatur & q̄s
 fuerit primus & q̄ nulli nisi princi
 pi licet facere cudi aureā monetam
 Nisi ex principis cōessione vel p̄
 scripta consuetudine. In nūmisma
 te exiguntur quatuor aut tria, & ex
 defectu cuiuslibet reprobant̄ om̄is
 moneta. Ideo hodie adhibetur a cō
 trahentibus cautela ut iusti ḡrispon
 N deris,

deris, characteris, valoris seu cur-
 sus cōmunis detur moneta. Nēpe
 ipsius monetę validitas duplex est
 Intrinsicca in auctoritate, caracte-
 re, pōdere et materia. Extrinsicca ue-
 ro altera est q̄ cōsistit in valore & e-
 stimatione, p̄ qua expenditur de con-
 suetudine, Cuius impensis moneta
 debeat cudi, & an lucrū valeat ex ea
 haberi an ad libitū possit mutari. Et
 utrū, platio monetę tam de aurea q̄
 argentea valeat intelligi. Et q̄n va-
 riat̄ur auctoritate secularis q̄ nō p̄-
 iudicat ecclesiasticis. Quid sit pecu-
 nia. Vnde dicta et q̄ multipharie ac-
 cipiat̄ in iure. Et hodie possessio, p̄-
 prie non venit appellatiōe pecunię.
 Sed res mobilis que seruando serua-
 ri nō potest, quo ad fructū sed bñ q̄
 ad oculū Pecunia aliqua expresse
 debita (vt deposita) est reddenda a-
 lias

lias licite pōt peti interesse in foro u
 troqꝫ. Quilibet homīum debet im-
 pedire falsam monetā cudi. Et mul-
 ta sunt spēalia in falsa moneta, vide
 licet qꝫ quilibet etiā socius criminis
 pōt accusare & ppria auctoritate ca-
 pere falsariū. Et licet succūbat accu-
 sator tñ nō punitur vt calumniator
 Et nō appellat falsarius condēnat⁹
 Et si quis eū eximat a manibus iusti-
 cię plectit⁹ capite. Atqꝫ is in cui do-
 mo cuditur falsa moneta, etiā si im-
 probabiliter ignoret punitur. Hu-
 iusmodi crimē quītupliciter admit-
 tit. Primo qñ cuditur moneta ab eo
 cui nō est potestas concessa. Scđo
 quando cuditur ab eo cui potestas
 est cōcessa, sed cudit in falsa mate-
 ria vt aureos in electro & argēte
 os nūmos in stāno. Tertio in falsa
 forma et dicit⁹ tūc mōeta adulterina

Quarto in falso pondere. Quinto
 qui radit vel tingit seu ex aqua sub-
 tiliter particula auri vel argēti ex-
 hausta, p ualida exponit, qui alias p
 lōg um vsum tonsam & aërosamq̄
 usq̄ apparetēs ex ponit extra ordi-
 nē puniri poterit. Materia etē for-
 ma auctoritas & pond° sunt de mo-
 netæ substantia. Ideo extra auctori-
 tatē publicā cudens monetam etiā
 bonā incidit falsi pœnā. Si princeps
 monetā valentem reprobet & mi-
 nus valentē acceptet. vt dereproba-
 ta inde bonū habeat forum quia il-
 lā conflare & cudi faciat & sic lucrū
 habeat. Vtiq̄ fraudē dicit̄ facere.
 Quæ & q̄t sint pene falsatoris mo-
 netę. Falsans nūmīma principis pu-
 nitur pœna exustiōis. Et tenet om̄e
 damnū illi p̄sonę cōitati vel popu-
 lō dānificato restituere, uel si nescit̄
 pau-

pauperibus erogare cogit. Falsans aut monetam alterius punitur mitius ut pena capitis. i. deportationis et interdum bonorum confiscationis. Nisi esset impubes qui taliter non punitur. Itaque falsans monetam ducis, comitis vel ciuitatis punitur pena deportationis & non mortis naturalis. Fabricans monetam per statutum locale prohibitam & expendens alibi non incidit penam statuti. Qui incepit monetam & formam non impressit sic puniri non debet.

Caput alterum huius opusculi est de cetero theorematum videlicet quoniam tempore obligationis contracte erat unum neta & tempore solutionis alia de qua solutio sit facienda. Quoniam numerisma est reprobatur quia in valore erat nimis diminutum tunc debitoris est periculum. Si moneta est variata ex principi

pis auaritia, vel debitor e st in culpa
 vel mora, tunc tenet soluere de anti
 qua moneta, vel eius estimatiōe ius
 ta. Emphitheota, emphitheosis ca
 nonē tenet soluere de antiq̄ mone
 ta facta variatione monete. Nisi ali
 ter probet se p̄scripsisse vtpote de
 cē annis laicis & q̄draginta ecclesi
 asticis de currēte vsuali moneta do
 ceat se atq; antecessores soluisse Pe
 cunia ex testamento debita erogari
 in legataparticularia debet soluide
 moneta vsuali & cōiter expēdibili
 tēpore conditi testamēti. Pecunia
 ex testamēto debita p̄ vniuersalib⁹
 fidei cōmissis debet soluitunc mo
 neta currēs & vsualis tpe mortis ip
 sius testatoris. Itaq; vbi maritus
 vxori legauit centum vel mille au
 reos & variati sunt aurei anteq̄ ma
 ritus cōcesserit infatū iuxta antiquā
 mone

monetā vel eius æstimationē solū
 dū est legatū. Si pontifex summus
 vel diochefanus cōstituerit vel or-
 dinauerit seu creauerit mille aut q̄-
 draginta aureos vicario annue pro
 congrua portiōe nō abstāte aureo-
 r̄ mutatiōe solutio debet fieri regu-
 lariter de antiq̄ moneta vel eius æsti-
 matione debita. Vbi a lege vel sta-
 tuto moneta est taxata debet intelli-
 gi de moneta tunc & nō hodie cur-
 renti. Vbi variata est moneta au-
 thoritate alterius secularis p̄sonæ vel
 cōitatis nō p̄iudicat ecclesijs, pijs lo-
 cis, neq̄ p̄sonis ecclesiasticis. Vbi a
 lege vel statuto municipalī imposi-
 ta est pena delicti debet itelligi ubi
 delinquitur de moneta vsualī illius
 locis, Qñ seu ubi dicit̄ in statuto mu-
 nicipali q̄ dōatio excedēs q̄ngētos
 aureos debeat insinuari attēdit̄ p̄us

cōditi statuti Alias debet cōsiderari
ri tempus quo orit̄ obligatio vel q̄
pena debeat solui. In sn̄ia iudicis
vel arbitri condēnantis in pecunia
debet de moneta intelligi tpe illius
sn̄iæ datæ currenti. Vbi in regione
vel ciuitate in fræquenti vsu sunt di
uersæ monetæ, libræ uel mēsuræ in
dubio debitoris est electio secūdū
quā velit soluere. Ita in cōtractib;
atq; stipulatiōibus appellatiōe au
reorū intelligunt̄ hi qui vigēt in re
giōe viliores alias debet inspici q̄li
tas. Vbi aliq; deposuit vt mutua
uit centū libras seu talenta in flore
nis seu aureis tunc damnū variatio
nis monetę est debitoris. Qñ mari
tus in dotis instrumēto cōfitē se ac
cepisse a socero mille aureos siue flo
renos boni auri iusti pōderis & cha
racteris tūc soluto m̄rimonio tenet̄
de

de iure scripto restituere in simili auro. Vbi ex generali cōsuetudine vna moneta expēdit̄ p̄ altera vt aurea p̄ argentea vel ecōtra. vel alia p̄ alia etiā in formaut Wirtenbergen̄. p̄ Badensi etiā fisco vel alij creditori inuito potest sic solui. Nisi alit̄ esset expresse actū uel manifeste esset passur̄ dānū. Si alicui mutuata est moneta alicubi reprobata q̄ eā sua industria alibi expendit̄ p̄ bonanō cōmittit falsū p̄prie neq̄ valet cogi iure mutuante bonam restituere. Vbi eque in vsu sunt duæ monete est debitoris electio de qua velit soluere de viliori. Alioq̄ de vsitate tiorē qm̄ non eqliter currunt debet soluere, per census solutionē veluti confessionem emphiteote q̄ p̄sumit̄ cōtractū p̄cessisse, & sic sibi & successori p̄iudicat̄ in cēsuali iure acre

gulariter in subiectione & p̄tectione. Vbi accipientes & soluētes cen-
 sum nihil expresserūt de pecunia a-
 liqua, tūc dubitatio variationismo
 netæ subleuat p̄ solutiōes precedē-
 tes cōtinue & diurne factas, q̄ppe
 ista pecunia videt̄ fuisse in obliga-
 tione in quo solutio diurna fuit se-
 cuta. Et licet collectarum impositio
 & solutio arguat soluentes esse de il-
 li' cui voluntarie soluūt iurisdictione,
 tñ census p̄statio etiā diurna
 veluti vaga & equoca (nisi alijs cir-
 cumstantijs sit iunctum) arguit po-
 tius protectionem & recommenda-
 tionē q̄ regularem & totalem sub-
 iectionem. Et sic isti opusculo atq̄ cō-
 pendio de p̄tate & vtilitate erarij ac
 nūmismatis intitulato et Ioāni Stof-
 flerino Astrōmo at parētī nostro
 dicato finē impono faustum, Tel. 108.
 Basis

51

BASIS PRIM^a

Talentum ponderis no^men est duplex. Atticū quod & ipsum est duplex. Magnum octo g^{ra}ta tres libras & quattuor vncias habet & sic sex milia denariorum romanorum secundum Priscianum. Nam Siliqua primum quod greci ^{απατιον} vocarunt, hoc est, granum id quod ex ea siliqua quā nos fabā grecā vulgo dicimus extraxerant & pro pondere assumpserant, post siliquā erat obulus qui scrypulus similiter apud græcos dicebatur, hic sex siliquis continebat. Drachma dein de post scrypulum erat quæ ex decem & octo siliquis, hoc est, tribus scry^{pus}

Talentum
Iulius pol
lux post
Homerum
Ti. li. 34
Siliqua
Scrypulus

Nummus
Denarius
Vncia

scrypulis constare dicebatur post
drachmā argenteus habebatur nū-
mus qui denarius apud romanos uo-
cabatur hic ex quattuor scrypulis hoc
est drachma & tertia pte confectus
erat, post hunc vncia dicebatur, hec
ex octo drachmis siue sex denarijs
constabat, post vnciam libra Itali-
ca erat que ex duodecim vncijs fie-
bat, hoc est, denarius septuaginta
duobus & drachmis nonaginta sex.
Eadem apud Italos appellatur As.
Libram enim dicunt assem duode-
cim vnciarum. Quum proprieli-
bra instrumentum sit quo res cum
lancibus ponderantur secundū Ci-
ce. & apud grecos dicebatur Mna.
quam nos minam per vnus i inter-
positionem traducimus que tñ ma-
ior erat libra vtpote triginta trium
denariorū. Itaque atticum talentum
magnum

As libra
idem.
Cicero
Mna

magnum octoginta trium librarum, & quatuor unciarum erat. Pli. in. xij. Theren. in phor.
 Theren. itaque ait. Si quis dare talentum magnum. Talentum autem paruum libras habebat (teste Dardano) Ti. Livijs Var. dat ling. lati.
 sexaginta. id est viginti quatuor sestertia quae sexaginta libras habent, et sic sestertium duas continet libras & mediam, dipondium & semissem. Nam dipondius a duobus ponderibus et semis quoniam ad duo pondera sit tertius & sic sestertius seu sestertium dicitur. Atque dipondius seu dipondium Assipondium Dipodium Assipondium
 id est pondus unum. Deinde a numero a tribus assibus tressis: a decem decussis vicissim tressis, nonnullis usque Denarius quinarius sestertium
 ad centum, & sic denarius pro decem libris placuit. Quinarius pro quatuor. Sestertium pro dipondio & sic semissem. Scrupulum valebat sestertius vicenis quod faciebat in libras ita est

est sestercij quitunc erat sestertias
 noningentos, post hoc placuit ex au-
 ri libris quadraginta milia signari. Ta-
 lentū cuboicum in modico min⁹ es-
 rat Attico. Nā quattuor milium num-
 mū romanorū secundum Festum
 post Homerum erat,

BASIS SE- CVNDA

De argento
 primo ex-
 cusso
 Libra im-
 minuta.

Argentū primo est signatū
 āno vr̄bis. 585. Q. Fabio cō-
 sule quinq; annis ante pri-
 mū bellum punicum. Librę autem
 pondus æris imminutum priō bel-
 lo punico fuit quum impensis res-
 publica nō sufficeret institutumq;
 ut assis sextantis pondere signifi-
 cantur. Sic quinta pte lucrifacta o-
 ne es alienum dissolutum fuit. No-
 ta autem gr̄is fuit ex altera pte latus
 gemini,

geminī, ex altera rostrū nauis. Nā ^{Nota oris} Nota oris
 qa Saturnum classe deuectū hospi
 cio Ianus acceperat & ab illo peria
 tiā ruris edoctus feram illam ac ru
 dē ante fruges cognitas vitā in me
 lius redegerat regni eū sociūm fecit
 & quoniā nauī fuerat aduectus in
 signādo ære ex vna qdē pte sui capi
 tis effigiē ex altera nauis rostrū im
 pressit. ut quātū in eo esset Saturni
 memoriæ cōsuleret & accepti ab eo
 beñficiū haud immemor esse videre
 tur, hanc signandi consuetudinem
 Serui⁹ rex q̄ iter reges primus post
 vrbē conditā signare es cepit rursus
 introduxit: p̄pt̄ qd̄ in alegg lusu diu
 post ea tpa pueri denarios in subli
 me iactātes capita aut nauī exclama
 re cōsueuerunt. Triens & quadrās ^{Triens}
 ex ære erant. Quadrans antea tri ^{Quadrās}
 uncis dicebat̄ a tribus ūcīs. Postea
 Anni

Annibale urbem infestante dum
 Q. Fabius maximus dictator esset
 facti sunt asses vnciales et denarius
 sexdecī assibus pmutatus est. Qui
 narius octonis Sextercium quater-
 nis, sic respub. dimidiū lucrata est.
 In militari tantum stipendio semp
 denarius pro decem assibus datus
 est: Nota; argentibigæ ac quadrige
 fuere, & inde bigati & quadrigati
 nummi appellati sunt, post hec le-
 ge papiria semiuncialis asses facti,
 & drusus in tribunati plebis octa-
 uam partem æris argento miscuit.
 Victoriatus .i. Clodi percussus est
 ita dictus a signo victorie quo erat
 insculptus.

Nota argē
 ti.

Bigati.

Quadri-

gati.

Victoriat⁹

BASIS TER TIA

Vreus nummus sexage³ Aureus p-
 simo secundo anno post ^{cusso.}
 argentum percussus est, et nū
 mis aureis consulum pri
 mo, deinde Impatorū capita impri
 mi ceperunt, & ab his sepe noīa ac
 ceperunt. As pprie iuriscōsulti dif- ^{As}
 finiunt oēm quantitatē & oīe cor- ^{Vncia}
 pus duodecim vncias cōtinens hoc ^{Sextans}
 est duæ vnciæ. Quadrās q̄rta pars ^{Quadrās}
 assis, hoc est, tres vnciæ. Triens ter ^{Triens.}
 tia pars assis, hoc est, quatuor vnciæ.
 Quincūs quinq; vnciæ. Semis vn- ^{Quincūs}
 ciæ sex quasi semis. i. dimidium as- ^{Semis}
 sis seu libræ. Septuns. 7. vnciæ, Besue ^{Septuns}
 oli des. 8. vnciæ q̄si bis vel binus tri- ^{Bes.}
 ens seu dēpto triente æris. Dodrās. ^{Dodrans.}
 9. vnciæ quasi dempto quadrante ex
 O asse

Dextans. asse, *Dextans* 10. vncie quasi de pro
Deuns. sextate ex asse. *Deus.* 11. vncie quasi
 vna vncia dempto ex asse. *As* vero
 vel libra est assis ps. 12. idē vncia vna.
Semiuncia na. *Semiūcia* est ps vncie dimidie.
Sescuns. *Sescuns* vel *sefcuncia* est vncia & di
 midia. Sicut *Semodius* est *modius*
Semodius. vnus & dimiadiat & *Selibra* est li
Selibra. bra & dimidia. *Semiuncia* itaq; est
 semis vncie *Dug* sextule sunt tercia
 pars vncie, id est, scrypuli octo. *Sili*
Silicus: cus scrypuli. 6. *Sextula* scrypuli. 4.
Sextula. dimidia sextula scrypuli duo. *Rur*
scrypulus sus sextula & dimidiū sextule filicus
 appellatur. *Scrypulus* filique. 6. de
 his alias post Varro, & Tortel. la
 tius scripsi in. §. hereditas p tex. glo.
 & doct. ibi. insti. de heredi. insti.
As. Vbi etiā notat p glo. et doct. q; as pō
Pondo. do et libra idē significāt no. in. l. etiā
Libra. aureos. ff. de v. sig. l. seruū. §. hære
 ditas

ditas. ff. de hære. insti. Bal. et doc.
 in. l. fi. C. eo. Vncia habet. 24. scrypu
 los, & s. drachmas p. l. i. C. de me
 tall. li. xi. & sic scrypulus est vicefi
 ma q̄ta ps vncie. Tres scrypuli faci
 unt drachmā. & s. drachmæ faciūt
 vnciā. Bar. & doc. in d. l. i. C. de me
 tall. li. xi. Solidi idē sunt qd' aurei q̄a
 R. 72. faciunt librā auri. p. l. libert
 & l. in eū & l. fi. ff. de in ius vocā. §
 x. insti. de. pe. teme. litig. vt no. in. l
 quicūq̄. C. de ser. fug. & l. i. C. de
 vet. nūmif. po. li. xi. & in. l. quotiēs
 C. de suscept. & arch. li. x. p Panor
 Feli. & doc. in. c. cōquerēte de off.
 ord. & in. c. cōquerēte de. cle. nō re
 fidē. Alex. in d. l. fi. de in ius vo. &
 in cōsil. 4. prime partis. per. l. etiam
 aure. ff. de ver. sig. Et dicit Panor.
 in. d. c. cōquerēte de off. ord. q̄ au
 rei nūmi siue solidi^m illam estima

Scrypulus
 Tres scry
 pulifacia
 unt drag
 mam.
 Solidus
 Aureus

O ij tionem

tionē debent tñ cōsuetudo fit in op-
positū, hodie vero isti aurei qui sunt
in vsu Italię constituunt libram ex,
Auri libra 96. Feli. autem, 86. ducatos Venetos
vel florenos dicit constituere auri
libram.

COROLLARIVM PRIMVM

Inferē q̄ vbi fit mentio de solidis in-
telligitur de illis quorū. 72. faciūt li-
brā auri. Bal. & Paul. l. fi. C. cōia
de leg. & ideo, l. pe. C. de dona. phi-
bēs donationē vltra. 500. solidos
hodie valet donādo vsq̄ ad. 800. au-
reos. Ang. in. l. sancimus. C. de do-
na. Alex. de consil. 4.

COROLLARIVM SECVN- DVM. Q. vbi fit mentio de solido in iure intelligit̄ de aureo & sic ma- gno solido fm Sali. post Bal. in. l. il- lud C. de sa. sanc. ecc. p̄ glo. et doct̄. in. l. ij. de spor. Io. an. de instr. edi.

§. porro, p glo. ij. & doct. in. c. ij. de maledi.

**COROLLARIUM TER-
TIUM.** Vbi in statuto v^p ab homi-
ne fit mentio de solido accipitur de
paruo videlicet monetę minutę se-
cundum Paul. & doct. in d. l. fi. C.
coia de leg. Ana. & doc. i. c. i. de iu-
de, p glo. v. solidos & doc. in. §. nos
aūt, insti. de attilia. tut. glo. et doct.
in. §. fi. insti. de pe. tem. litig. & glo.
ac Alex. ind. l. fi. ff. de iniur. vo. feli.
in c. cōquereute de off. ord.

EPITOME.

Quis habeat ius monetandi
de iure communi.

PRIMI CAPITIS

Reriphraſis prima hypote-
calis. Pro reſolutiōe atq; e-
uidencia materię eſt ſcien-
dū primo, Q, regulariter nemo p̄s

O iij ter

ter supremū principē potest facere
 cudi monetā. Et quia habere erariū
 seu cudere monetam est de iure re-
 galiū ptinens de iure cōmuni ad so-
 lū Papā & Impatorē p̄tex. i. l. ij. §. de
 niq̄ cū erariū. ff. de orig. iur. l. ij. C.
 de fal. mo. & c. i. co. que sint rega. Ra-
 tio. q̄a habere ærariū est vnū in sig-
 nū sp̄alis prærogatiuæ principi re-
 seruatū p̄ l. pbatorias. C. de appari-
 to. iud. & approba. eorum et ibino.
 lib. ij.

EPITOME

Ius monetandi nulli priua-
 to potest concedi.

COROLLARIUM PRI-
 MVM. & inde est q̄ nulli priuato
 de iure scripto competit cudere pos-
 se monetam etiam lægittimæ mate-
 riæ & legitimi pōderis existentem
 secundum Host. Ancha. Imol. Bo

hic

hic. Panor. & doct. in. c. quāto de iur.
 reur. Glo. Cy. Bar. Sali. & doc. i. l.
 fi. C. de fal. mo. & Iaso. & doct. in.
 l. ex hoc iure. Eo quia moneta habet
 esse in publica forma p̄cussa p. l. i.
 in. v̄: nūmus. ff. decōtrahen. empt.
 & tex. in d. c. quāto. in v̄. patris tui
 monetā conseruari. qua forma pub
 lica priuatus sine pena falsi non po
 test vti. l. falsis nummis & l. qui no
 mine. ff. ad l. Corne. de falsis.

EPITOME.

Priuatus cudens moneta
 tam incidit falsi
 penam.

COROLLARIVM SECVN
 DVM. Ideoq; illam monetam cū
 publica forma cudens priuatus pu
 nitur ut falsarius s̄m Bohic et doct.
 vbi. s̄. per. l. quicumq; & l. lege Cor
 nelia. ff. ad l. Cornel. de fals. & l. i.

O iij C.

C. de falsa, mo, qđ non contingeret
 si iure permittenti hoc faceret. l. gra
 cus. C. de adult. & c. q peccat²³. q.
 4. Nam nulli priuato ea quæ iuris
 publici sunt sine cōsensu principis
 competunt. l. ij. §. si quis a principe
 & §. idem ait. ff. ne quid in lo. pub. et
 l. quicūq. C. de fund. limitro. li. xi
 Deniq. frustra p. priuilegiū impe
 traretur si iure cōmuni cōcederetur
 l. impatores. ff. de priuileg. credi. et
 l. i. ca. C. de thesau. li. x. Sed p. priuile
 giū a principe impetratur q. q. s. cu
 dere possit monetā per tex. & Gēs.
 in extrauag. lo. xxij. incipiens p. di
 ens quasi ex adipe. Igitur.

FALLENTIA SEU EX ceptio a regula supra dicta.

Ius monetādi ex priuilegio seu
 ex consuetudine immemorabili po
 test acquiri.

FAL

FALLIT supra dicta regula de iure
 sp̄ali utpote p̄uilegio v^l cōsuetudi
 ne ex necessitate introducta. vt quia
 p̄nceps non potuit vbiq; & sufficiē
 ter monetare s̄m Glo. Cy. et doc. in.
 l. ij. C. de fal. mo. Ideo bñ potuit al
 teri vt regi, duci seu etiā ciuitati, p̄p̄m
 subditū hñti nō p̄uato ab impatore
 illud ius ex priuilegio vel immēo
 rabili consuetudinē concedi & acq̄ri
 puta monetā cudēdi. Patet primū
 q̄a ea q̄ competūt p̄icipi vt p̄icipi
 bñ p̄nt alteri in priuilegiū cōcedi. p̄
 tex. copiosum glo. & doct. in c. qd̄
 translationē de off. deleg. & in. l. si
 quis t̄p̄. ff. de diuer. & t̄pa, p̄script. l.
 fi. C. no. vectiga. insti. Scđm claret
 sic q̄ ea q̄ potest p̄cipe se, tiā cōsuetu
 do pōt s̄m Cy. in. l. i. C. de emēda p̄
 p̄ quo p̄ tex. et doc. in. c. sup̄ q̄busdā
 s̄. p̄terea de v̄. sig. Nā lic; ius exigē

di vectigal, sicut ius cudendi mone
 tā sit de iure regalium, c. i^{co}, que sint
 regal. Et illud ius præscripta cōsue
 tudine centenaria seu immemorabi
 li benepotest acquiri, s^m Bart. et doct.
 in. l. si publicanus. ff. de publicanis.
 & vectigal, post Cy. per plures ra
 tiones bene vrgentes in. l. i. C. no
 ua vectig. institui nō posse. Spe. de
 ca. poss. & pp. §. quia vero v. qd' de
 colligētib' vectigal. Bohic & doct.
 inc. quanto de iure iur. p Guido. pa
 pe. 498. p tex. l. si. C. no. vectiga. in
 sti. nō posse. & tex. in d. c. super qui
 busdam. §. præterea.

EPITOME.

Elucidans habentes mone
 tare ex principis concessi
 one vel ex centenaria
 præscriptione.

COROLLARIUM TERTI
 VM

VM: Inde est q̄ multi vtriusq̄ status principes vt electores & alij duces, Marchiones atq̄ aliqui comites, Itē et ciuitates imperiales Alamanix habent per priuilegiū quot possunt monetam cudi facere: vt patet de Sueuis Rēnanis atq̄ Bauaris ac Frācis Itē dux Sabaudix, Barbonij, principes Aurayce Archiepiscopus Ebrundineñ, Ep̄us Lausaneñ. Item & ciuitates Italiæ aiunt se habere ex præscripta consuetudine ob hominum necessitatem in ducta: Eo quot Imperator non potuit vbi que sufficiēter monetare secundum glo. Cy. Sali. & doct̄ in. l. fi. C. de falsa moneta:

Reriphrasis secunda est. Secundo pro euidētia præmitto quot & siglo. Rucc: Io. de pla. & doct̄. C. de vete, numisma

misma po. li. xi. dicant q̄ nūmisma
 solidus & aureus idē sint quorū. 72:
 librā auri faciant vbi a lege p̄ferūt
 p̄ tex. cum glo. & doct. vbi scripsi
 in. l. fi. ff. de in ius vo. in s. fi. insti. de
 pena teme. litigā. in. l. Quintus Mu
 tius. ij. ff. de auro & arg. lega. in. l.
 q̄cūq̄. C. de seruis fugit. in. l. i. ca. C.
 de monopol. & l. quotienscūq̄. C.
 de suscep. & archa. li. 10. & in autē.
 de armis coll. vi. cū cōncor. Alex.
 in. l. elegāter s; qui reprobos. ff. de
 pig. ac. & in. l. Paulus. ff. de solu. &
 consil. 21. scdē partis. Sic ista voca
 bula nūmus & pecunia sunt synoni
 ma p̄ tex. & Iaso. in. l. nūm. ff. de in
 li. iurand.

**COROLLARIUM PRI
 MVM.** Inde est q̄ ex q̄. 72. solidifa
 ciunt librā auri sequitur q̄ sex soli
 di aurei floreni siue ducati impiales
 seu

seu legales constituunt vnciam. Itaque vnus aureus legalis est sexta pars vni de. xij. vncijs que xij. faciunt librā auri in loco de pla. in d. l. quotiens.

COROLLARIUM SECVNDVM. Inde licet secundum Guido. papa. q. 482. quod donatio absque insinuatione ultra quingentos solidos, id est, aureos facta est ipso iure nulla intelligitur de illis legalibus aureis per textum & Cy. in. l. si quis. per redemptionem in prin. C. de dona.

COROLLARIUM TERTIVM. Itaque intelligitur quod simplex defensor ciuitatis non possit iudicare ultra siue supra trecentos solidos. l. ij. C. de metalla. li. x. & in autē. de defenso. ciui. §. & iudicare vbi per Bar. & Ange.

Libra auctoritate argenti appellatur quinq; aurei seu solidi secundum Guido.

do. vbi. s. p. tex. in. l. si clericus. C. de
epi. audi. & in. l. C. de argen. precio
quod thesau. infer. li. x.

Tamen vbi ab homine essent plati
aurei vel solidi intelliguntur de so-
lidis minutis & sic de libris secun-
dum consuetudinem & vsum lo-
quēdi regionis secundum Bart. Io.
Pla. & doct. in d. de l. quotiēs per. l.
Imperatores ad fi. ff. de contrahen.
empt. l. nummis. ff. de leg. iij. & l.
semper in stipulatiōibus ff. de reg.
iur. cum concor.

COROLLARIUM PRIMUM. Sic etiā nūmisma, aureus,
solidus, nummus, & denarius hodie
variantur secundum pondus &
vsum regionum vt secundum pon-
dus. 96. solidi constituūt librā auri.
Vel hodie aurei Florētini, Bononi-
enses, Senenses & similes octo con-
stituta

stituunt vnciam & sic .97. in massa
faciunt libram auri secundum Glo:
Bar. lo: de pla. & lucā de penna: in
d. l. quotiens:

COROLLARIUM ALTE

RVM, Inde est q̄hmōi vn° aureus

valet .x. libras grisp: l, C: de colla: *Libra eris*

gris: & .x. aurei valent vnā libram

argenti secundum Pla. vbi s. per. l:

unicam. C. argenti p̄cio: quod thes

saur: infert li. x:

EPITOME:

Moneta, monetarij Primus mone

tarius, Moneta falsa, Adulterina,

Rasa, Tincta:

Tertia periphraſis eſt. ter

tio gidentialiter praeli

bo. quod & ſi olim mo

neta luno erat dicta: Eo

quia monuit Romanos per anſe

rem vt voluit Lucanus dicens Nu

mi:

Monete
monetarij
Primus mo
netarius.
Falsa

dicēs. Numina castrensis miscebis
 flāma monetæ. Tñ in pposito casu
 moneta dicit̄ q̄a monet ne q̄ fraus
 in metallo, pōdere vel forma com̄
 mittat̄. Vnde monetarij sunt q̄ prī
 cipis monetā cudūt. *f. m. Glo. Rub.*
Io. de pla. & Lucā de pēna. per tex.
l. monetarios. C. de murileg. C. in e
cia. & moneta. li. x. Et primus qui
monetam fabrifecit fuit Chare opti
mus faber pater Abrahe. ad petiti
nē Nini regis Niniuæ filij Beli f. m
Ajbe. in repto. & Guido. pape. in.
q. 498. ad fi. Inde est qd̄ dicit̄ Gen̄. 25
ad fi. Abrahā appendit pecuniā pro
batę monetę publicę. Vnde origi
naliter p̄cessit q̄ moneta imp̄atoris
atq̄ regū Romanorū esset aurea &
magnip̄ciū. vt dixit glo. l. ij. C. de fal.
mo. Et ibidē dicit̄ q̄ qui eam falsat
punitur quando fit ab eo qui nō ha
bet

bet potestatem exurit: Alias dicitur
 adulterina secundum Bar. ibidem ^{Adulteria} vt
 qui eam radit vel tingit, i. coopit au ^{Rasa}
 ro vel argēto vt tota aurea vel argē ^{Tincta}
 tea videatur. Si est liber ad bestias
 condemnatur. Si seruus vlimo sup
 plicio afficitur. Io. de pla. in d. l. mo
 netarios circa medium. l. quicumq;
 ff. de falsis. Et illa antiqua moneta i
 peratoris appellatur nummisma in ^{Nummisma}
 qua eius imago est sculpta dicitur e
 nim nummisma inscriptio facta in
 nūmo vt videtur Math. xxij. Osten
 dite mihi nummisma census, i. num
 mum qui pro capitis censu datur se
 cundum Pla. & Pennam in d. glo:
 Rub. C. de vete. nummis. po. Sic in
 sco. histo. exponitur & per Chri so.
 dicitur nūmisma cæsaris, aurū est:
 nummisma dei, homo est. In solidis
 cesar videt: In hominib' Deo agnos
 P citur.

cit. Isido. ethy. xvi. ait. Nūmisma ē
 solidus aureus vel argenteus v̄ gre
 us ideo sic dictus q̄a principis nomi
 b' effigie q̄ signatur p. l. nūmisma
 tū. ff. de vsufruct. vbi glo. & doct.
 Nūmi autē a Numa rege sunt dicti
 qui eos primus apud latinos imagi
 nibus notauit, & titulum nomis in
 scripsit. Saturnus tamen secundum
 Eutropi. in prin. hysto. æreos num
 mos primus instituit. Denarius ve
 ro inde est dictus quod decem va
 let nummos vsuales secundum Lu
 cā de pen. prout in sco. hysto. expo
 nitur illud euāgelij. Exijt edictum a
 cesare Augusto vt vniuersus descri
 beret mūdus et c. fa. no. in. l. i. ff. de
 contrahē. empt. in. l. q̄ntus. §. si aut.
 ff. de aur. & arg. leg. & p̄ glo. host.
 & doct. in. c. quanto de iure iur.

Nummus

Denarius

COROLLARIUM PRIMVM

MVM: Inde ex iam dictis inferē
 primo q̄ nulli aliū licet facere mone
 tā aureā cudi nisi principi p. l. fi. C.
 de fal. mo. Et hoc de iure communi.
 Hodie tamen de iure speciali ex con
 cessione impatorū qui multis regib⁹
 & ciuitatibus cōcesserūt. Et etiam v
 surpatione iurisdictionis. Cū impe
 riū sit scissum, cuditur in multis lo
 cis moneta aurea, argētea et creā^m
 Io. de pla. ind. glo. Rub. de vet. nū
 mis. pote. per glo. & doct. in. l. iij.
 C. de fal. mo.

COROLLARIVM SECVN
 DVM. Scđo elicit̄ q̄ in nūmisma
 te exigūt̄ tria ista, videlicet metallū, ^{Tria exi}
 pōd⁹ & forma, quorū si aliqd̄ defue ^{guntur in}
 rit nō ē vnū nūmisma ideo materia ^{nūmisma}
 forma & pond⁹ diuersificāt nūmos ^{te.}
 scđm Lucā de pē. etiā in d. glo. Rub
 C. de vet. nummis. po. lib. xi.

Trifarie reprobatur moneta.
COROLLARIUM TERTIUM. Tertio elicitur quod moneta tribus modis consuevit reprobari, videlicet ex materia utpote est tincta & non tota aurea vel argentea ut consuevit & esse deberet. Sed ex materia adulteria est. Ex pondere utputa est diminuta legitimo pondere defraudata vel etiam forma debita priuata. Ex cursu ut quia non recipitur nec currit ut consuevit sic est iniusta secundum Inno. Hostien. Ioan. Andre. Panor. & doct. in. c. quanto. de iureiur.

CAVELA CONTRAHENTIVM HODIE. Inde est quod creditores hodie consueuerunt sibi prouidere faciendo apponi in instrumento mutui quod sibi reddatur pecunia eiusdem

eiusdē materie, eiusdē valoris & pō
deris atq; in eodem cursu^f m Host.
& Panor. in d. c. quāto. Astens. lib.
iij. de solu. arti. s. q⁶⁵. qualis. Eo quia
ista exiguntur ad eius bonitatem et
vtilitatē, videlicet Iusticiæ pōderis
& materie. & auctoritas formę atq;
cursus seu valormonetę. Barth. in. l.
q. falsā. ff. de falsis et Bal. in Rub. C.
de contrahen. empt;

EPITOME.

Cuius expensis moneta debeat
cudi, & an lucrū ex ea va
leat habere.

Hypothesis quarta, quarto p̄
mitto ad euidentiā materie
Q; licet moneta debeat esse
tātī valoris in forma q̄nti erat in ma
teria seu massa. Itaq; deberet expen
sis cudentis puta regis vel cōmuni
tatis fieri^f m vnā opinionē de iuris
P iij rigore

rigore vt no. p. Glo. in. l. i. ff. de con-
 trahen. empt. Imol. in. l. Paul. l. cre-
 ditor. et. l. pcurator. ff. de solu. Bart
 in. l. qui falsam. ff. de fal. Verūtamē
 malterā Innocenciꝝ & Ostiensis o-
 pinionē quæ seruat de cōsuetudine
 rex seu respublica, ppter iurisdic-
 tiōē & auctoritatē quā habet, q̄a eius
 psonā characterē & auctoritatē di-
 cta moneta recipit aliquantulū sed
 nō multū minoris valoris q̄ sit me-
 tallū etiā deductis expēsis cudendi
 vt pote fabrorū & officialiū dom-
 monetæ, ipsā monetā fieri faciat vt
 modicū sed nō multū sentiat indelu-
 crū. Inno. Hosti. Io. ā. Bohic. Pa-
 nor. Phi. & doct. in. c. d. q̄nto Fran.
 de curt. in. l. ij. §. i & in. l. cū qd. ff. si
 cert. pe. Io. de ana. & mod. in. c. po-
 stulasti de iudi. in. c. ij. de maledi. i
 c. q̄ graui & c. ad falsarioꝝ de cri.
 fal.

fal. Bart. in Rub. C. de cōtrahē. ēpt.
COROLLARIUM inferū seu in
 de elicitū q̄ duplex est bonitas mone
 tæ. Vna intrinseca cōsistens in ma
 teria pondere et caractere. Altera
 extrinseca consistēs in valore & esti
 matione p̄ qua expendit̄ de cōsuetu
 dine. In Bar. in d. l. q̄cunq̄ p. l. i. ff.
 de cōtrahē. emp. l. i. et. fi. C. de vet.
 nummis. pot. l. xi. Fa. c. eijciens.
 lxxxij. dist.

EPITOME.

An moneta ad libitum
 possit mutari.

Reriphraſis quita. Quito p̄li
 bare placuit q̄ rex seu res
 pub. nō potest absq̄ popu
 li cōſēſu ſed cū cōſenſu bene va
 let monetā mutare. Eo quia id est ne
 gociū regni ſeu communitatis. Ideo
 exigit̄ cōſenſus ſaltē maioris ptis
 P iiij magna

magnatū regni atq; cōitatis per tex.
 Inno. & doct. in. c. quāto de iure iur.
 Lucam depēne. in Rub. C. de vet. nū
 mis. pote. li. xi. p. l. i. qd' maior: ff. ad
 municipal. l. ij. §. Sin aut. C. de iur. ca
 lū. Nā vnicuiq; licitū est his q; p se in
 troducta sunt renunciare. l. si quis in
 cōscribēdo. C. de pact. & c. t̄p̄ picu
 losum. vij. q. i. Aliqui volunt q; sin
 guloꝝ requirāt cōsensus nisi alleuia
 rentur in angarijs. Secus ergo in alijs
 nō subditis quib' hmōi mutatio vel
 minoratio non præiudicat. Inno. &
 Panor. in d. c. quanto de iure iur.
COROLLARIUM elicitur q; si
 qñ moneta mutat vel minorat de
 creto regis vel cōitatis non præiudi
 cat personis ecclesiasticis secundum
 Old: consil. 249:

EPITOME:

Moneta dicitur & intelligit̄ tā

de

de aurea ꝓ argentea

Sexta Periphrasis Sexto principaliter est sciendum quod appellatione monetę intelligitur moneta aurea & argentea sm Guido. papę. q. 492. p. glo. v. nūmos & glo. v. pecunię & ibi doct. in. l. ij. C. de fal. mo. Nam appellatione pecunię cōtinetur aurū & argentū p. l. pecunię. ij. &. ij. ff. de v. sig. p. batur etiā ex generalitate Rubr. C. de fal. mo. subq̄ ponunt leges loquentes tā de auri ꝓ argenti moneta. vt in. l. i. &. ij. Eo quia appellatione pecunię ^{Pecunia quid sit.} venit large totū patrimoniū & quicq̄ habent homines in terra p. tex. & Bart. in. l. cogi. in prin. ff. ad Trebel & in l. talis in prin. ff. de leg. i. Vbi dicit q̄ qñ verbū pecunia a testatore p. fertur om̄ia quę in numero, pondere vel mensura cōsistunt cōprehenduntur

dūtur. Nam qui pecuniā habet facile oīa habet. Bal. & doct. in. l. ij. C. de cōsti. pec. & sic oīis res & oīe commodū extimabile intelligit̄ appellatione pecunię a pecoribꝫ dicte. Eo qꝫ quicqꝫ antiqꝫ habebāt in pecoribꝫ consistebat. Bart. & doct. in. l. i. §. an potest. ff. de cōsti. pe. & in. l. quisqꝫ ff. de leg. iij. Alex. in. l. singularia p. l. ij. §. itē mutuū. ff. si cer. pe. et. l. ij. C. de cōsti. pecu. p. tex. Arch. & doct. in. c. quicqꝫ & in c. sunt nō nulli. i. q. i. & tex. i. c. totum. i. q. iij. Tex. Glo. Card. & doct. in cle. ij. §. i. de here. Sed ꝑ m cōem vsū loquē di regionis nominatiōe pecunię accipitur ꝑꝑrie & stricte de nūmis. Bar. & doct. in d. l. i. §. an potest per tex. in. l. i. & l. sed & si. §. pecunię. ff. ad macedo. c. putant quidem. 14. q. 3. & sic stricte accipitur in rescriptis
secuna

*Pecunia
uindicatur*

*Qualiter
accipitur*

scdm Inno. & doct. in c. sedes de re.
 Et sic rei appellatio latior est q̄ pe-
 cunię. l. rei & l. nois. ff. de v̄ sig. v̄
 bi dicit̄ q̄ appellatiōe pecunię signi-
 ficatur res que est in patrimonio er-
 go non res sacra vel liber homo, &
 tamen dicitur res. non autem appel-
 latione pecunię venit cessio nomi-
 nis debitoris. Glo. in. l. legauī ad fi.
 ff. de lib. leg. Neque venit pecunia
 falsa, vel reprobata secundum Bart
 in. l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg.
 & Alex. In. l. eleganter. §. qui res
 probos. ff. de pig. act. Neq̄ includi-
 tur pecunia signata in sacculo vel ar-
 cha, sed tantum pecunia numerata.
 Bart. & doct. in. l. nā quid. §. si. ff.
 ad Trebel. & l. pecunię. de ver. sig.
COROLLARIUM PRIMVM
 Infert̄ q̄ hodie cōtractu v̄let̄iā testa-
 mētorustici appellatiōe possessionū
 non

non venit pecunia licet etiam possideatur nisi de consuetudine loquendi contrarium probetur, Bart. & doct. in. l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. iij. Cx. Bal. & doct. in. l. si. C. de compensa.

COROLLARIUM SECVNDVM
 Melicitur quod pecunia proprie est res mobilis que seruando seruari non potest pro ad fructum sed in usum ad quem est destinata licet bene quo ad oculum seruetur. Glo. Bart. Alex. & doct. i. l. interdum ff. de condi. indeb. Bart. in. l. is. fuit questum. ff. ad Trebel. Bal. et doct. in. l. iij. ff. ad macedo. Alex. i. l. singularia p. l. non omnis. §. i. ff. si cer. pe. l. ij. ff. de usu fru. ea. re. & institi. de usu fru. §. constituitur etiam si sit redacta ex re immobili. Bal. in. l. ea demum. C. de colla. Nisi esset destinata in emptionem pro ditione qua non posset

possit alienari a tuto re absq; decre-
 to iudicis. Licet alias regulariter alie-
 nari ac de legari possit pecūia absq;
 decreto iudicis. Ex quo est res mobi-
 lis Ray, Bal, Ang. et doct. i. l. cetera
 §. sed si parauerit ff. de leg. i. Barth.
 in. l. potest, ff. de auct. tuto. per tex.
 & Ro. in. l. qd ergo. §. quid ergo, ff.
 de cōtrario iud. tute. p glo. & doct.
 in d. §. fuit quæsitū. ff. ad Trebel. Pa-
 nor. in c. nulli dereb. eccle. non alie.
 & Io. de ana. & Feli. in. c. licet Heli.
 de fimo.

COROLLARIUM TERTI-
 VM, Ex iam dictis innuitur q; pecu-
 nia mutuata si extat, et nō sit consum-
 pta neq; aliq; vt discerni nō possit cō-
 mixta tunc illa pupillis est reddēda
 & eam esse consumptā, pbare debet
 debitor q; eam accepit, & nō qui mu-
 tuauit secū dum Bal. Sali. Ro. Paul.
 &

& Alex. cōtra Ia. Butri. & Albe. in:
 l. nō oīs. §. si pupillis. ff. si cer. pe.
 Etsi pecunia nō soluat vt debita ē in
 tesse peti potest s̄m Spe. de fruct. &
 intesse. §. v. in pri. et ibi in add. Et ex
 tēdit dcedere in foro vtroq; etiā ca
 nonico, videlicet q̄ licitū est credi
 tori vltra sortē petere interesse nō so
 lū dāni emergentis sed etiā lucri ces
 santis scđm Anth. de buth. Panoret
 doct. in. c. conquestus de vsur. et Pa
 nor. in. c. per v̄as de dot. post di
 uor. resti. fa. no. in. c. si. de vsur.

EPITOME.

Quilibet debet impedire falsam monetam cudi

Septima Periphrasis. Septimo supponit q̄ ex q̄ oīs q̄ scit & potest accusare tenet et qui non phibet cudi falsā monetā cū phibere potest tenet pena falsi p
 1.

l. lege Cornel. ij. rz. ff. de fal. & l. i. C. de fal. mo. Necq̄ distinguit an id
 possit ratione officij vñ non. p. d. l. i. in pri. & s. actore, ergo fortius puniendus est q̄ non phibet q̄ impedire
 possit. Nefuus proximus offē datur p̄ long q̄ ppe hominū sunt rebus ceteris digniores ideo p̄ferē dæ. l. sancimus. C. de sacro sanct. eccle. & c. p̄cipimus. xij. q. ij. et omnia gratia hominum sunt inducta. l. in pecudum ff. de usufruct. Salus enim hominū extimari non potest. l. p. s. fi. ff. de dona. Vnde. Cice. i. off. inquit Qui non defendit nec obsistit in iurā si potest tam est in vitio quam si parentes aut amicos aut patriam deserat. Et subdit q̄ tales magis delinquit q̄ iniuriā iſerētes q̄ interdū ex iusticię rōne mouent; facit l. i. s. fi. cū ibi no. ff. de mort. infe. refert & sequit̄

sequitur. Lueas de penna. In. l. i. In.
 si. q. C. publi. leri. lib. xij.

EPITOME.

Multa specialia sunt in falsa moneta

Octava Periphrasis. octavo
 premititur quod in crimine falsae monetae sunt quaedam specialia
 Prima quod quilibet potest & tenetur accusare falsarium. Secundum accusator succubens non punitur ut caluniator. Tertium quod quilibet propria auctoritate falsarium monetae capere potest. Spe. de accusato. §. i. v. octavo
 Quartum quod eximens falsarium captum a manibus iusticie punitur capital.
 Quintum quod falsarius monetae condēnatus non appellat. Spe. de appel. §. ij. v. xxix. Sextum quod is in cuius domo falsa moneta cuditur etiam si ignoret punitur per textum. glo. & doct. in c. quanto de

de iureiur. Vbi ista pena non mino-
ratur ideo etiã in foro ecclesiastico
ei statur. Nisi esset ignorãtia pbabi-
lis vtpote erat absens a ciuitate vel
prouincia scđm Phi. de fran. ind. c.
quãto arg. c. cū in tua qui matri. ac-
cusa. possunt. Septimum est qđ false
monetæ crimen admittit sociũ cri-
minis ad accusandũ & testificandũ
secundum Spe. de accusa. ver. item
repellitur.

EPITOME.

Crimen falsæ monetæ com-
mittitur multipharie.

Hypothesis nona. Nonopræ-
supponitur qđ crimen falsæ
monetę multipliciter comit-
titur. Et principaliter. Primo qñ qđ
cudit monetã quã cudere non debu-
it neqđ potuit lege Cornelia de falsis
tenetur per. l. qui falsam. l. qui no-

Q mine

mine & l. cornelia testamētaria. ff. ad. l. cornel. de fal. Teneturq; lege Iulia maiestatis p. l. si quis nummū. C. de fal. mo. Ratio q̄a cudere vel formare monetā spectat ad regalia vt est tex. in c. i^{co} in v̄. monetæ quæ sint rega. & l. ij. §. cum deinde erarium. ff. de orig. iur. igit̄ nō potest alteri cōpetere nisi ex principis cōcessione. Scđo sit falsa moneta (etiā si cudatur ab eo quicudere possit) Sed si cudit in falsa materia vtpote argēteos in stāno & aureos in electro cudit eadē pena punitur per. l. quicūq; nūmos. ff. ad l. cor. de fal. & l. i. in prin. C. de fal. Tertio fit in forma falsa moneta etiā per habentē potestātē cudendi. Sed nō in tali forma impressione vel signo talis monetę, quia adulterino vtitur signo. Tenet̄ l. Cornelia de falsis p. d. l. lege cornelia

nelia testamētaria .ff. ad. l. cornel.
 de falsis. Quarto falsatur monetain
 pōdere si legitimū non habeat pon
 dus. p. tex. glo. & doct. in. l. i. C. de
 vet. nūmis. pot. lib. xi. & c. quāto
 vbi p. glo. i. & doct. de iureiur. Qui
 to & vltimo tenetur qui expēdit sci
 enter falsam monetā puta nummos
 stāneos vel plumbeos rasos vel ton
 sos seu ex aqua subtiliter particula
 auri vel argēti exhausta (Moneta
 aut dicitur rasa vbi circū circa p. lon
 gū vsus est erasa vt quia erat argē
 tea iā effecta est vt æs appareat. Pa
 nor. in d. c. quanto) talis tenetur pe
 na legis corneliæ de falsis, q̄ in libe
 ro reglarit̄ est deportatio & oimbo
 norū confiscatio p. l. i. & l. hac lege
 ff. ad. l. cor. de fal. Vbi Bart. dicit q̄
 si ignoranter puniit̄ extra ordinarie
 arg. l. sacularij. ff. de. extraord. cri

& Panor. in d. c. quāto. Dūmodo
 expendens doceat se ab alio habuif
 felicet testes non deponant de no-
 mie. Si alia honesta reputet p̄sona.
 Alias debēt de noie testes depone-
 re^f m Ia. Butri. & Ang. i. l. maiorē.
 C. de fal. Aret. in tract. malefic. in
 v̄. falsario v̄. quero an ille qui expē-
 dit Ba1. consil. 34. li. 5. Raph. crimen
 consil. 138. Cepol. cōsil. 28 & Alex. cō-
 sil. 104. & in d. l. lege cornelia. Et q̄-
 liter formetur libellus in hmōi cri-
 mine habetur per Spe. de cri. fals.
 in prin.

COROLLARIVM PRI-
 MVM. Inferē q̄ si princeps valen-
 tē monetā reprobet & minus valen-
 tē acceptet vt de reprobata bonum
 forū habeat quia illā cōflari & cudi
 faciat & sic lucrū habeat vtiq̄ frau-
 dem dicitur facere. Host. & Panor.

vbi

ED POTEST. ET VTI. MONE. 69

vbi s. p. l. eleganter. §. q̄ reprobos.
ff. de pig. act.

COROLLARIUM SECVN-
DVM. Inde elicit̄ q̄ extra auctori-
tatē publicā cudens monetā licet bo-
na tñ tenetur de falso s̄m Alex. &
doct. in. l. singularia. ff. si certū pe.
p̄ Glo. & doct. in. l. sacrilegi. ff. ad.
l. lul. pecul. & glo. ac doct. in c. quā-
to de iureiur.

COROLLARIUM TERTI-
VM. Deniq̄ innuitur q̄ moneta
falsatur trifarie. Primo in forma qñ
imprimī signū seu character illius
qui eam cudi non facit neq̄ commi-
sit p. l. falsi nominis et. l. qui noie. ff.
de fals. & per d. c. quanto. Secundo
ex materia metallica, videlicet quā-
do fit de ære vel stanno aut non de
debita liga. Bart. in. l. Paulus. ff. de
solu. seu vbi immiscetur materia nō

Q̄ iij debi

debita liga, Bart. in l. Paulus. ff. de solu. seu ubi immisceat materia non debita per. l. qui nummos & l. cornelia. i. ff. de fals. Tertio exponere. Nam ista tria sunt de substantia monete per. l. i. §. i. ff. de contrahen. empt.

EPITOME:

Quæ & quot sint pœnæ falsatoris monete.

Periphrasis decima : decimo præmitto ad euidentiã q̄ falsans monetem principis punitur pena legis Iulie maiestatis quæ est taxata in l. si quis. C. de fal. mo. vt flãm arum exustionibus mancipetur siue aurea siue argentea moneta præcipis superiorem nõ cognoscētis indistincte est ignis pœna quicquid distixerit glosæ & doct. in l. si. ad si. C. de vet. nummis. po. li.

xi. pbatur per d. l. ij. cum glo. flāma
 rū. C. de fal. mo. Et talis peccat mor
 taliter ^fm Hosti. Io. an. Ancha. Imo
 ind. c. quanto per tex. ibi seruans
 falsam monetam agit inique. ergo
 fortius falsans per extrauag. Io. xxij
 prodiens ex adipe que excommuni
 cat omnes in regno Francie. Et tene
 tur omne damnum illi persone com
 munitati vel populo dānificato re
 stituere. Vel si nescitur psona tenet
 saltē pauperib⁹ erogare scđm doct.
 vbi s. & Host. in summa de cens. §.
 ex quib⁹ vers. quid si moneta per c.
 peccatū de reg. iur. l. vi. & arg. eorū
 quæ no. in c. cum tu. de vsur.

**EXTENDITVR PROCEDE
 RE.** Idem in eo qui accepit ignorā
 ter falsam monetam & postea expē
 di scienter pro bona quia damnum
 tenetur restituere quādo est magne

Q iij imo

importat̄ie Secus in exponēte vsua
 lem denariū^m in Ang. in sum. de fal-
 sa. v. iij. Qui vero radit vel tingit
 nūmos si est liber dat̄ bestijs. Si ser-
 uo vltimo supplicio afficitur per. l.
 quicūq;. ff. de fal. Glo. Cy. & doct.
 in. l. siqs. C. de fal. mo. Bal. & doct.
 in. l. si. C. de vet. nūmis. po. lib. xi.
 Glo. Io. an. & doct. in d. c. q̄nto de
 iure iur. Spe de crimine falli in pri.
 Falsans autē monetā alterius puni-
 tur mitius. vt ciuitatis punitur pena
 capitalis p. l. i. C. de fal. mo. Et cū pe-
 na capitalis sit multiplex per. l. ij. ff.
 de pub. iud. & interpretatione legū
 penę moliendę sunt. l. interpretatio
 ne. ff. de penis. intelligitur pena nō
 mortis naturalis sed ciuilibis ideo po-
 test imponi exiliū vel relegatio, in-
 terdum bonorum confiscatio, inter-
 dum conseruantur bona venientis
 bus

bus ab intestato. Quia tales sunt pe
 ne capitales vbi non læditur maies
 tas Hosti. & Panor. in d. c. q̄nto p
 glo. l. ij. ff. de pub. iud. & autem bo
 na. C. de bonis damna. FALLIT
 si impubes hoc crimen commisit q̄
 taliter nō punitur scđm Spe. de do
 na. v. qd si impubes fabricat falsā &c.
**COROLLARIUM PRI
 MVM.** Inde elicitur q̄ falsans mo
 netam regis, ducis, comitis, baro
 nis vel ciuitatis & sic a principe in
 ferioris puniri iure potest pena ca
 pitis ciuilibis, i. deportationis, nonna
 turalis, i. mortis. Bal. Sali & doct.
 in. l. ij. C. de fal. mo. Alex. in. l. ele
 ganter. §. qui reprobos. ff. de pigno
 actione Io. an. & doct. in. c. quan
 to de iure iurando. Alex. consil. 104.
 Vol. i.

**COROLLARIUM SECVN
 DV** **Q v** **DVM**

DVM. Infertur quod fabricās falsam monetā alicuius inferioris utpote in loco statuti punientis fabricatorē falsę monetę. Et si ibi nō expendatur pena statuti non punitur scđm Alex. sing. & ple. in. l. eleganter. §. q̄ reprobos. ff. de pigno. act. Vbi dicit se ita vidisse obseruari in facto Ferrarię. Eo q̄ istud statutū intelligitur de fabricāte monetam currentem in loco statuti penalis. Alex. consil. 104. quartę partis.

COROLLARIVM TERTIUM. Deniq̄ ex supradictis innuvidetur q̄ ille nō dicitur falsam monetā fecisse qui eam incepit, sed formam non impressit. Et ideo puni non debet tanquam delictum consumauerit per tex. & Bar. in. l. qui falsam. ff. de fal. iij. & ibi Bal. C. de nauti. feno.

ALTE

75

ALTERVM CAPVT ET

complectitur theoremata et
pleraq; corollaria annexa in
praxi vtilissima.

THEMA SEQVITVR:

Vbi certa erat moneta in pui-
cia oriebantur multæ obli-
gationes magnarum quan-
titarum. Ex contractibus, vltimisuo-
luntatibus, Constitutionibus. Le-
gibus seu Statutis. Sententijs, Arbi-
trijs seu Arbitramentis, Delictis,
Depositis, Commixtis, Dotibus.
Duxæ aliqñ erant tunc monete valis-
de. Et postea ex causa iusta vt quia e-
rat moneta in valore nimis diminu-
ta a pñcipe est reprobata & augmē-
tata. Vel iniusta vtpote ex avaritia
vt inde assequatur lucrum est muta-
ta

ta & diminuta moneta iam hæsitat
tpe exactiois debitæ obligationis
cuius sit lucrum vel damnum aug-
mentationis vel diminutionis mo-
netæ an creditoris vel debitoris. Vn
de oritur clare.

THEOREMA PRIMVM

Circa festum Ioannis baptistę vale-
bat aureus nūmus. xxx solidos mo-
netæ vsualis & tunc ex cōtractu mu-
tui depositi emptionis vel condu-
ctionis celebrato, obligabatur Ti-
cius ad centum aureos per soluens-
dos ad festum Martini, quo tempo-
re erat florenus variatus vt valeat
plus vel minus, queritur in qua mo-
neta solutio est faciendā:

Ypothesis hic supponis-
tur ista, videlicet q̄ mo-
netę siue pecunię validi-
tas est bina atq; bifaria

Vna

Vna intrinseca quæ existit in materia metallica liga & forma impressa. Et ista variata variat et omnis alia vocatur moneta. Et idcirco vera solutio debet si valet fieri in antiqua moneta. Alias in eius æstimatione iusta. Nempe videtur tacite actum inter contrahentes ut debitum seu mutuum debeat functionem seu solutionem recipere in eodem genere & eadem qualitate monetæ p̄tex. Bar. Frā. de curt. & doct. in. l. cum q̄det. l. ij. ff. si cer. pe. p. l. i. ff. de cōtrahen. empt. l. i. & si. C. de. vet. nūmis. po. li. xi. c. q̄nto in v̄s. moneta p̄ris tui (vbiq̄ doct.) de iureiur. Altera est bonitas seu validitas pecunię extrinseca ut pote ualor. Nam bonitate intrinseca manente variatur sæpe valor scđm cōem cursum seu usum monetæ. Nam aureus nūmus qui appellat̄ florenusq̄ ante

ante aliquot annos valuit. xxx. solidos in cruciferis hodie valet duntaxat. xxviij. solidos obulorū in ternarijs ducatus Wirtenbergēsis atq; marchiae Badensis. Et ista variatio monetē nō aduertitur seu inspicitur nisi atq; more p̄tex. Bar. et doct. in. l. paulus. ff. de solu. & in d. l. cū qd. p̄ l. vinū. ff. si cer. pe. c. olim & c. cū canōicis de cēsi. & cle. si. et ibi Glo. Card. Panor. & doct. de decimis. Pe. & Cy. in. l. in mior. C. in quib; ca. integ. resti. non est necess.

Reriprahsis prima assertiua est. Qz si quando debitor nullā fraudem habuit consciētiam vel culpā reprobatiōis vel mutationis monetæ vtpote augmētationis vel diminutionis factæ a principe vel communitate tunc sufficit reddere pecuniam in eodem gene

genere, pondere & valore & si di-
 minuta sit quo ad cursum illius ter-
 ræ. Etem qñ pecunia ex cōtractu de-
 betur semp tacite actum intelligitur
 vt in eadem bonitate intrinseca aut
 eius gstimatiōe pecunia detur q̄erat
 rpe obligatiōis contracte in cōmu-
 ni cursu & solutione pertex. Bart. et
 doct. in d. l. paulus. Alias incipit cre-
 ditorem. ff. de solu. & in d. l. cū qd̄
 et. l. perinde. ff. si cer. pe. p̄tex. host.
 Io. an. Bohic & doct. in c. quanto
 de iureiur. in c. oli causam & c. pe.
 de censu. Ro. cōsil. 123. Astens. li. iij.
 de sol. ar. 5. q. Sed quid si mercator
 pertex. in. l. fundum cornelianum
 ff. de noua. cum si.

Altera periphrasis assertiua
 conclusiue est. Qz et si Bar.
 & doct. in d. l. Paulus & in
 d. l. cū quid ibi Bai. & in add. Spe.
 de

de solu. §. nunc aliqua ad fi. per tex.
 & Bar. in. l. cum certam auri. ff. de
 aur. & arg: Velint q̄ q̄n extrinseca
 validitas pecuniæ variatur q̄ solu
 tionis t̄pus inspiciatur. Tamē vide
 tur verius q̄ etiam quo ad extrinse
 cam pecunię validitatem attendide
 beatur t̄pus cuiuscunq̄ contractus
 vt debitor ad extrinsecam ligatus ex
 timationem que currebat tempore
 non solutionis sed contractus securi
 dum Azo. in Brocard. q̄ dicitur fōs
 iuris vt vtar verbis Bal. in. l. contra
 ctus. C. de fide instr. Old. in consil.
 3¹ ad fi. & 2⁴⁹. Io. an. & doc. in d. c.
 quanto Imol. Butth. & Panor. inc.
 olim causam de censu. Imol. Card.
 Ancha vbi refert plures doct. itacō
 fuluisse in cle. fi. in v̄. consuetam et
 currentem pecuniam seu monetam
 de deci:

DE POTEST. ET VTI. MONE 81

COROLLARIUM PRIMVM. Q^d si qñ nūmisma est reprobatur eo q^d in valore erat nimis diminutū tūc debitoris est periculū q^d tenetur soluere in valore quo erat tpe mutui seu alteri^o obligationis cōtractæ p^r tex. Glo. Bar. Fran. curt. & doct. in d. l. cū quid. host. Bohic & doct. in d. c. quāto Ro. cōsll. 123. Spe de solu. §. i. ad fi. p^r c. olim & c. pe. de censu. Genz. in cle. fi. de deci.

COROLLARIUM SECVNDVM SI moneta erat mutata seu variata p^r auaritiā principis & debitor fuit ī culpa, vel cōscia illi^o fraudis vel fuit in mora solutōis tūc iterū damnū deterioratōis est debitorisq^d iuxta antiquā monetāci^o vel extimationē debet facere solutionē p^r tex. et doct. in. l. qd mihi & l. periculum. ff. si cer. pe. Cy. & doct. d. l. in mino

R rum

rū. C. in qb. ca. in integ. rest. Host.
 & Bohic in d. c. q̄nto. p. c. oli. et c. cū
 canōicis de cēsi. Astēf. li. iij. desolu.
 arti. s. q. Ssqd si. Et mora morosode
 bet esse nociua l. qd̄ te. ff. si cer. pe. l.
 si ex legati causa ff. de y. ob. c. mora
 de reg. iur. li. vi. ideo tenet ad inēf
 sedāni et lucri. l. iij. ad fi. ff. de eo qd̄
 cer. lo. Bart. in l. i. C. desen. que pro
 eo quod interest.

COROLLARIUM TERTIUM
 VMElicū q̄ emphiteota vel colo
 n̄ q̄ cōduxit emphiteosim. p̄ qlibet
 anno ad soluendū florenos centū te
 net soluere demōetaantiq̄ v̄pei' esti
 matiōe currēte cōtract' tpe nō obstā
 te nūmismatis facta variatione Bu
 trig. i. q. qdā colon. Bal. i. acceptā C
 de usur. Curt. i. d. l. cū qd Nā pecūia
 visitata est i obligatiōe. iō est certū
 et q̄ntū sit debitū arg. l. stipulationū
 que

quā ff. de v. ob. l. certi cōditō. §. i. ff. si cer. pe. & l. fūdū. ff. de noua. Nisi ipse emphiteota se fuisse & esse i pos sessiōe cōtinuata pbauerit lōgo tpe soluēdæ laicis v. l. xl. annis ecclesia sticis monete vsualis & iā currētis. Ex quo iā completū est tēpus p̄scrip tionis. Bal. Ias. & doct. in. l. si certis annis. C. de pactis. Glo. Ias. et doct. in. l. ij. C. de iur. eph. p̄ tex. in. c. Qua ro. & c. penul. & ibi doct. de. censu.

THEOREMA SE

CVNDVM:

Si tpe conditi testamēti erat vnamo neta & tpe mortis testatoris alia q̄ri tur de qua est solutio faciēda quoad legata & alia ex testamento debita. BREVIS ACCOMMVNIS THEORICA EST q̄ pecūia exte stamēto debita debet soluide mone ta vsuali cōiter currētis et expēdibili

R. ij tpe

te testamenti cōditi Albe. & doct.
 in. l. cum quid. ff. si cer. pe. Panor.
 & doct. in. c. oli causam de cēsi. Ol-
 dra. cōsil. 31. Ro. cōsil. 123. p. tex. i. l.
 vxorem. §. testamēto. ff. de lib. leg.
 & ind. c. olim causam.

MODERATVR ET LIMITA
TVR PROCEDERE In legatis par-
 ticularib' rerum & pecuniarū in qui-
 bus attenditur tēpus testamenti. Se-
 cus in vniuersalibus fidei cōmissis
 & legatis in quib' cōsideratur tēpus
 mortis testatoris scđm Frā. curt. in
 d. l. cum qd p glo. ord. sing. & app-
 batam in. l. pe. ff. de fund. instruct.
COROLLARIUM INFER
TVR. qđ si vxori marit' legauit c.
 florenos & supuixit tantū vt mone-
 ta variata sit multū iuxta antiquam
 monetā seu in ei' aestimatiōe est sol-
 uendum legatum per tex. & Panor

ind. c. olim & d. §. testamento.

THEOREMA TERTIVM

An ab obligatiōe liberet̄ debitor q̄

solvit monetā repbā q̄ appbavit cā

psor & eā p bona expēdit creditor.

BREVISSIME ASSERTIVR.

q̄ nō p̄ tex. Glo. Bar. Paul. & doct.

in. l. eleganter. §. q̄ reprobos. ff. de

pig actio, vbi dicit̄ q̄ solvēs pecuni

am reprobā non liberatur sed nō co

gitur debitā pecuniam solvere do

nec restituatur si pecunia reproba i

se vel sua æstimate. q̄n reproba p

campsorē fuit approbata & p credi

torē accepta & sic expensa p bona.

Nam tūc ipse tenet̄ illis q̄bus eā ex

pēdit. Intelligitur pcedere vbiigno

rans fuit illā esse reprobā. Secus si e

rat sciens. Nam tūc liberat̄ est pri

mus solvens in Bart. & doct. ind. §.

q̄ reprobos nūmos solvit p. l. tutor.

R iij ver.

ŷ. ſed ſi ſciēs creditor accipiat. et. l. ſi
rē. §. oīs pecunia exoluta eē debſ aut
eo noīe ſatisfactū eē ff. de pig. act.

THEOREMA QVARTVM
Papa ordinavit & cōſtituit q̄ Ab-
bas Bebenhuſenſis annue p cōgrua
portione assignaret centū et q̄dragī
ta aureos vicario ſuo Tubigē varia
taq̄ est moneta Tubingēſis aucto-
ritate principis q̄rit de q̄ moneta hu-
iuſmodi cōgrua portio est ſoluēda.

RESPONSIVA ASSERTIO
EST. Q̄ ſi iſta ordiatio papalis ha-
beat vim cōſtitutionis fauorabilis q̄
egparat̄ voluntatibus vltimis iuxta
auream theoricā. Nico. de matarel.
& Bar. in. l. i. q. pe. ff. de reg. catho.
Pe. & Cy. in. l. ſi. C. cōia deleg. Bal.
in. l. pe. C. de ver. ſig. & i. c. i. inver.
quos romanorum de Pa. conſtan:
Alex. in. l. ſi ita ſtipulatus ff. de ver.

ob:

ob. & princeps sciuit valorē mone
 tē tunc currentis, vt Turonensis, vel
 Hallensis aut Pingensis q̄ab olim fu
 it communis: tūc debet solui anti
 qua moneta vel eius estimatio vsua
 lis q̄ erat tpe ordinationis seu consti
 tutionis ^{fm} Old. consil. 249. agit em̄
 de bonitate intrinseca p l: cū quid.
 Laudeñ. & doct. ff. si cer. pe. Buth.
 & Panor. in d. c. q̄nto per tex'. Ana
 cha. & doct. in c. olim et c. pe. decen
 si. Secus forte si ordinatio principis
 valorem monetę ignorantis habe
 at vim rescripti odiosi vel p̄cepti
 aut statuti penalis. Nam tunc in spi
 cit̄ tpus solutionis & valor monetę
 tūc currētis ^{fm} Spe. & Io. an. de. ob
 & sol. §. nunc aliq̄ ad fi. Bal. in: l. illd̄
 ad fi. C. de sa. san. eccle. & in. l. ij. C.
 eōia deleg. Bohic in d. c. q̄nto. Ana:
 & doct. in c. ij. de delictis pue. Guil:

& Imol. in cle. si beneficiorum in v. currentē monetā de deci. q̄ intelligitur qñ ordiatio nō alterat quū monetā variat tūc iuxta monetā nouā etiam vilem vel eius estimationē fiet solutio ad mentē, Ro. consil. 133. p. l. cū certū in v. preciū p̄ntis t̄pis. ff. de aur. & arg. leg. arg. l. si. C. q̄ admitt. ad bo. poss. & l. i. co. §. si. C. d̄ rei vx. act. & §. vt autem in autem: dereb. non alie.

LIMITATVR PROCEDERE
dūmodo mens statuentis possit seruari volētis mēsurare penā delicti qd̄ debet fieri. Panor. i d. c. q̄nto. p. l. respiciendū. ff. de pe. & c. non aferamus: xxiiij. q. i.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR. Q̄ vbi moneta a lege vel statuto est taxata q̄ de vsuali tūc in dubio debet intelli-

gi & non de hodierna curreti scdm
Bal. in. q. fi. d. l. illd. C. de sa. sanct. ec
cle. & in l. qcunq. C. de ser. fug. per
tex. & doc. in d. c. olim cam & c. cu
in canonicis de censi.

**COROLLARIUM SECVN-
DUM.** Inde elicitur qd si variata est
moneta auctoritate alicuius secularis
personae vel civitatis non praedicitur perso-
nis ecclesiasticis sicut Old. consil. 249.
ad sicut quod situm. Nam secularis constitutio
non variat ecclesiasticis obligationem
sed demonstrat quod licet fieri valeat solu-
tio pro ut antequam est moneta vel eius aestima-
tio pro l. quoddem. ff. de leg. i. Eo quod lai-
corum constitutiones et statuta personis vel
rebus ecclesiasticis non debent vel potest
esse praedicta pro c. quoddem. xcvi. dist.
c. quod in ecclesiarum & c. ecclesia. s.
Marig de constituto. autem. statuimus,
C. de sa. sanct. ecclie. cum fili.

COROLLARIVM denique inuit. q̄ ubi a lege uel statuto municipalipe ne p̄ delicto est imposita debet̄ intelligi de moneta vsuali illi^o loci vbi delinq̄tur & sic de pecūia nūc currētī intelligit̄ in Glo. Alex. & ibi plenedixi in. l. si. ff. de in ius vo. p̄ c. p̄. decē si. & dixi post Card. in cle. ij. de deci Bal. vbis & in add. Spe. in v̄. obligatio legalit̄. de ob. & sol. §. nūc alia qua ad si. Alex. consil. xxi. secundæ partis.

THEOREMA QVINTVM
 Vbi lex vel statutū facit mentionē pecunie v̄ p̄neq̄ pecuniarie q̄rit̄ q̄le attēdi debeat t̄pus in cōstitutiōe seu impositione, videt̄ pecuniaria an t̄pus constitutionis vel solutionis p̄neq̄.
RESPONDETVR & distinguitur sic. Aut statutum loquitur circa solennitatem dispositionis non adijciens

tiendo diē vt dicendo donatio exce
dens q̄ngētos aureos deb̄ insinuari
Et tūc t̄pus cōditi statuti debet con
siderari. Aut statutū disponit super
solutione pecuniæ adijciendo forte
diē solutōi Et tūc t̄pus q̄ orit̄ obliga
tio et q̄ pena debet solui habet cōside
rari. Albe. & Curci in. d. l. cū qd. ff.
si cer. pe. Spe. & Io: an. de ob. & sol.
§. nūc aliq̄ ad fi. Imol. icle. ij. de deci:

THEOREMA SEX

TVMEST:

Quid si in sn̄ia iudicum seu in præ
cepto arbitror̄ cōdēnantū in certa
q̄ntitate. Querit̄ de qua ī dubio itel
ligi debeat moneta vel æstiatione.
SVCCINCTA ASSER
TIO EST. quod in dubio atten
di debeat tempus sententiæ seu arbi
tratus vel arbitrament. & de pe
cunia vsuali & tunc currenti Old.
alio

cōsil. 13. & aliqd in cōsil. 168. Ancha
in c. olim de censi, et Panor. in c. q̄n
to de iure iur. Nam t̄pus dat̄s n̄ie seu
arbitrij debet cōsiderari arg. c. eam
te. & c. constitutus de rescriptis.

**COROLLARIVM INDE IN-
FERTVR.** Q₂ vbi in ciuitate vel
regiōe currūt freq̄nt̄ diuerse pecūie
In etiā sunt ibi diuerse libre tunc de
bitoris ī dubio est electio quā velit
soluere^m v̄isimiliorem loci cōsue-
tudinē q̄ etiā nō n̄imīū deteriorē cre-
ditoris faciat cōditionē & sic intel-
ligit̄ de pecunia viliori^m Bart. &
doct. in. l. Paulus. ff. de solu. Ange.
& doct. in. l. si. C. de vet. nūmis. po.
lib. xi. Glo. & doct. in. l. semp in sti-
pulationibus. ff. de reg. iur. p. l. nū-
mis & ibi Bart. & doct. ff. de leg. iij.
**COROLLARIVM INDE ELI-
CITVR ALTERŪ.** Quod in con-
tractis

tractibus atq; stipulationib' appella-
 tiōe florenorū intelligunt hñq; vi-
 gent in regiōe viliores alias tñ in spi-
 ci debet rei q̄litas scđm Bart. in. l. sē-
 per in stipulatiōib'. ff. de reg. iur. et
 in. l. vbi aut. Alex. in. l. stipulatio-
 nū in pri. ff. de v. ob. et in cōsil. xxv.
 quartæ partis.

**THEOREMA SE-
 PTIMUM.**

Quid in deposito vel mutuomixto
 utpote aliq; mutuauit vel deposuit
 centū libras in florenis & intra obli-
 gationis & solutionis tpa variatur
 libra an attendat tunc tpus obli-
 gationis vel solutionis.

**RESPONDET VR BREVI-
 TER.** q; & si Bart. in. l. si quis stipu-
 latus fuerit. x. i melle. ff. de solu. ve-
 lit q; floreni sunt i obligatione & sic
 tpus solutionis debeat considerari
 per.

p. lvi. aut qui sortē. ff. de v. ob. Tñ
 idem Bart. in. l. Paulus. ff. de solu.
 dicitq; mutuans vel deponens vi-
 deat florenos dedisse p centū libris
 quo ad æstimationē & sic omē pe-
 riculū & damnū ptineat ad debito-
 rē et sic debet inspici tpus solutionis
 q̄ ad extimationē p̄tex. in d. l. si qs
 fuerit stipulatus decē in melle iun-
 cta. l. extimate. ff. sol. ma. Nisi exp̄s
 se egisset quod debitor deberet sol-
 uere centum libras in florenis Frā.
 curt. in. l. cum. ff. si cer. pe. Ancha.
 & doct. in cle. si. de deci. per pe. §.
 mancipia. ff. solu. mat.

THEOREMA OCTA VVMEST.

Quid si in instrumēto dotis marit̄
 cōfitē se habuisse & recepisse a soce
 ro mille aureos seu florenos boniaur
 ri iusti pōderis & characteris q̄rit̄ a
 solu.

solutio m̄rimonio absq̄ liberis cogatur restituere mille in auro vel an possit in moneta fieri solutio

RESPONDETUR CLARE. q̄ de scripto iure in auro debet restituere sc̄dm Marti: laudē. & Fran: de curt. in d. l. cū qd p̄ tex. Lucā de pen na & doct. in. l. i. in ȳ. iusti pōderis sint. C. de vet. nūmis. po. li. xi. tex. glo. & doc. in c. quāto in ȳ. monetā patris tui de iureiur. . Et quia ista ȳ ba gemiata boni auri & iusti pōderis multū operant̄ p. l. balista. ff. ad treb. Ita validi doct. Petrus besucius & Robertus de tortis cōsuluerūt Mediolani cōsil. incipiēs. Anthōi us Otto. Ita Ancha. refert suū doctore. Bal. cōsuluisse in ciuitate Axioli post Bart. id. l. Paul' vtdicit Ancha. in d. cle. fi. de deci. quod floreni sint i obligatiōe. Nisi aliter seruare

tur cōsuetudine vel dati essēt exp̄isse
 in dotē ad ratione librar̄ & nō flo-
 renor̄ simpliciter quia ista extima-
 tio esset tūc & non maior reddēda p̄
 l. nūmis. ff. deleg. iij. Alias non pos-
 set cogi creditor p̄ auro acciperemo-
 netā Bart. Bald. & Ang. in. l. lecta.
 ff. si cer. pe. & in d. l. Paulus. ff. de
 solu.

THEOREMA NO- NVMEST.

Vtrū moneta aurea solui valeat p̄
 argētea & econtra. Atq̄ aurea p̄ al-
 tera aurea & argentea pro altera ar-
 gentea etiam inuito creditore.

SOLVTIO POTEST ESSE q̄
 ex generali cōsuetudie vna moneta
 expendat̄ p̄ altera vt aureus Wirtē-
 bergensis p̄ Badensi. Ita etiam soli-
 dus obulor̄ Badensis p̄ Wirtenber-
 gensi. Et hm̄i solidus argenteus p̄
 sex

sex denarijs & sic potest q̄s de consuetudie vnā monetā aureā p̄ altera aurea, & vnā argenteā p̄ alia argentea soluere sc̄dm Fran. curt. in. l. ij. & d. l. cū quid. ff. si cer. pe. Ex quo ille monetę inuicē recipiunt functionem in suo genere p̄ l. i. §. si. et l. ticia ff. de aur. & arg. leg. Nisi aliē esset expresse actū. vel nisi ipse creditor passur⁹ esset damnū q̄a aliorsum p̄fectur⁹ vbi ille monetę nō reciperēs functionem in suo genere Bart. in d. l. Paulus & in l. libra. C. de sen. & in terlo. Bal. & Curt. in d. l. ij. per glo. l. si q̄s argentū. C. de donationibus.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR q̄ & si aliud p̄ alio inuito creditori regulariter nō possit solui p̄tex. Glo. v̄. nō pōt. Bar. Iaso & doct. in l. ij. §. mutui. ff. si cer. pe. Fallit tñ in auro vel

S argente

argenteo debite p tributo pōt solui
 pecūia gre nō cōtamīata in nūero.
 Albe. Iaso et doct. in d. §. mutui. Ro
 in l. cum qd. ff. si cer. pe. p l. i. & ibi
 doct. C. de argenti precio li. x. Vbi
 ple. p doct. & in d. §. mutui ad satura
 tatem videatur.

**COROLLARIUM SECVN
 DVMELICITVR**, q̄ vbi mone
 ta recipit fūctionē. i. similitē affectio
 nē & vtilitatē in genere suo. p altera
 pōt vna solui p alia: siue aurea p ar
 gētea siue ecōtra. Nisi aliter expres
 se esset actū, v̄ q̄ manifeste esset pas
 sur. damnū q̄m Frā. Curt. in l. cū qd.
 ff. si cer. pe. & ad mentē Iaso. in d. §.
 mutui & in l. nūmis. ff. de in litē iur.
**COROLLARIUM TERTI
 VM INNVITVR**. Q̄ si alicui
 mutuet mōeta reprobata qui eā sua
 industria expendis p bona nō cōmit
 tit

tit falsum, pprie neq; cogi valet iure
 mutuati bonā restituere scđm Fran
 Curt. (post Bal. in quodā cōsil.) in
 d. l. cū quid, ff, si cer. pe. Eo quia iste
 monetæ non recipiunt inuicem fun
 ctionem in suo genere Neq; est cō
 missa fraus in metallo pōdere cha
 ractere seu auctoritate causa auaria
 tię ad mentem Bal. & Cur. vbi s̄ Bo
 hic & doct. in c. quāto de iure iur. p.
 l. lege cornelia. ff, defal. Nempe v
 bi pena a iure vel statuto nō est exp̄f
 se imposta tūc illa est arbitraria pl.
 i. §. i ff. de effrac. & expila. & l. i. ff.
 de iur. de lib. & c. de causis de offi.
 deleg. igit̄ expendens scienter pecu
 niā a principe reprobatā pro bona
 non tenetur falsi pena veruntamen
 extraordinaria.

**THEOREMA DECIMVM
 ET VLTIMVM**

S ij   Quid

Quid si duę monete currunt in aliqua ciuitate vel regiõe queritur deq̄ valeat debitor creditori soluere.

RESPONSIVA DILVTIO
EST ISTA. q̄ vbi eę in vsu sũt duę monete est debitoris electio de q̄ velit & sic forte de minori soluere. Alias deberet soluere de vsu maiore s̄m
 Panor. post Gotfrid. & Host. in. c. ij. de maledi. Bar. Alex. & doct. in. l. quotiēs in pri. C. de suscept. li. x. Fano. glo. & doct. in. l. si. ff. de in ius vo. §. si. insti. de pena teme. litigā. in l. quicũq̄. C. de seruis fug. in Rubr. C. de vet. nũmis. po. li. xi. & in. §. Si quis quicũq̄ solidos de pa. tenē. Glo. si. & Panor. in d. c. ij. de maledi. p. tex. in l. nũmis. ff. deleg. ij. & tex. in c. ex parte de censu. cum concor.
COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR Q̄ debito
 ris

toris est electio vbi duæ eque cur
runt monetę de q̄ velit soluere scdm
Glo. Goff. Panor. & doct. ind. c. ij.
de maledi. tex. et doct. ind. l. nūmis
ff. de in litem iur. Maxime vbi esset
de consuetudine quæ confirmata es
set moribus gentis ciuitatis vel pro
uincię ita vt nulla cuiusq̄ debet vio
lari libidine. Turpis em̄ pars oīs v
niuerso suo non cōgruens c. quæ cō
tra mores viij. dist. & c. tuas de spōs
duo. Itaq̄ quisquis rebus præter eū
tibus si vti vult vt metas consuetudi
nis horum inter quos versatur exce
dat, aut velut intēperans aut velus
supersticiosus dānari debet, inquit,
Augustinus in c. quisquis. xli. disti
ctiōne.

COROLLARIVM SECVN
DVM MELICITVR q̄ & si per cō
fessionē seu census solutionem colo

S ij ni

ni seu emphiteote preſumatur cōtra
 ctum preceſſiſſe & ſic ipſi pregiudice
 tur in cēſuali iure & regulariter in
 ſubiectiōe vel ptectione p̄tex. Bal
 et doct. in l. cēſualis. C. de dona. c. tri
 butū. xxiiij. q. vlt. c. ij. de cenſi. & c.
 ſolite de maio. & obedi. Ideo vbi ap
 paret ſolutio cenſus facta ab emphi
 teota colono uel eius herode regula
 riter in moneta cōtractus currēte li
 cet pdiderit inſtrumenta emphiteo
 ſis ſug. debet tamē dimitti in illo iu
 re. m Bal. & doct. in l. ſicertis annis
 C. de pactis Anh. in. l. cū ſatis. C. de
 agri. & cēſi. lib. xi. Fel. in c. cū Ber
 toldus de re iud. per tex. & Bar. ac
 doct. in l. vniuerſas. §. per colonum
 .ff. de acqui. poſſ. & in. l. litibus in
 verſ. longinqua & in ueterata red
 dituum ſuſceptio. C. de agri. & cēſi.
 lib. xi. c. ij. & ibi Ana. de iude. c. o
 lim

lim & c. pe. vbi est tex. de censi.
COROLLARIUM TERTIUM
VM DENIQUE Icit̄ vtilit̄ q̄
 vbi accipiētes et soluētes cēsus nihil
 exp̄sserint de pecunia aliqua tūc du
 bitatio subleuatur per solutiones p̄
 cedētes lōgo tēpore factas quia ista
 pecunia videtur fuisse in obligatiōe
 in qua diuturna solutio fuit secuta
 scdm Ang. Ias. & doct. in d. l. si cer
 tis annis. C. de pact. per tex. Bar. ac
 doc. in. l. cū de in rem verso. ff. de v
 sur. & sic cēsus p̄statio diuturna ve
 luti vaga & equoca (in dealijs circū
 stantijs sit iuncta) arguit potius pte
 ctionē & recōmendationē q̄ regula
 rē & totalē subiectionē s̄m Fred.
 de se. consil. 130. Factum tale est que
 dam domus. Cald. consil. 5. de pri
 uileg. Bal. consil. 75. prout refert
 & sequitur eum Maria. in consil.

ss. vt quæsitorem, Panor. cõfil. 103.
 Primi volu. & in dispu. duo clerica
 li ordine insigniti & ple. in c. fi. de
 ca. poss. & proprie. in. c. ij. & fi. de
 censi. inc. recepimus de priuileg. Fe
 li. in c. Rudolphus in y. Comitatus
 de rescriptis & in c. cum Bertoldus
 de reiud. Ancha. Card. & doct. in
 cle. Ne romani: §. Sane de iure iur.
 fa. cle. i. de censi. Tñ impositio & so
 lutio collectarum arguit soluentes
 esse de illius cui solunt iurisdictione
 secundum Bal. & doct. in d. l. si cer
 tis annis & in. l. iij. C. de na. lib. et in
 l. data opera. C. q. accusare non pnt
 p. tex. in. §. Si quis ex qualibet in au
 ten. quibus mo. na. eff. sui coll. vij.
 Nos ita q. veluti suos fideles subdi
 tos habeat recommendatos ille cui
 ostenso nũmismate, inquit, date Cæ
 sari quæ Cæsaris sũt, & deo quæ dei
 sunt

sunt vt ipse nos ptegat ac remuneret
in hoc mundo & super mundano v
biq; locorum in æuum. Et sic (cum
opitulamine dei omnipotētis ad cu
ius laudem et studiosorum vtilitatē
est æditum hoc qualecunq; opuscu
lum) huius bipartiti operis de pote
state & vtilitate nūmismatis Ioan
nis Aquilę artium atq; Iuris
um doctoris & humillis
mi interpretis fce
lix sit finis AMEN;